

beati Lazari, pontificis et martyris, novo principio reservantes; quæ per dilectricem Dei Mariam Magdalenam facta sunt miracula, referre curabimus breviter, ac primo sanctissimi archipresulis Maximini transitum perstringamus. Qui ^a imminentे tempore quo, sancto sibi revelante Spiritu, ab hac luce se subtrahi cognovit, mercedem laborum suorum a pio judge recepturus, intra basilicam [Cedices regii 5281, 5360, predictam], quam superius, super beatæ Mariae Magdalene membra sanctissima, cum opere mirifico, construxisse retulimus, jussit sepulturæ suæ locum præparari, ac juxta beatæ [Cedices regii, Mariae Magdalene corpus], dilectricis Dei mausoleum, sarcophagum ^b suum collocari. In quo, post sanctum ejus transitum, sacro illius corpore a fidelibus honorifice deposito, magnis miraculorum virtutibus, ambo decorant locum; interuentu suo, plentibus

animæ et corpori [Cedices regii, corporis], præstante salubria ^c. Qui locus, postea, tanta religionis est habitat, ut nullus regum, aut principum, nec aliquis, sæculari pompa prædictus, ecclesiam illorum, beneficia petiturus, ingredi audeat donec prius, depositis armis, omnique ^d belluina posthabita ferocitate, deum, cum omni humilitatis devotione, intreas ^e. Femina, vera, nulla, unquam, alicuius temeritatis audacia in illud sanctissimum templum ingredi præsumpet, cujuscunque conditionis, ordinis, aut dignitatis haberetar. Vocatur autem monasterium illud: Sancti Maximini abbatia, quod est constructum in prefato Aquensi Comitatu, rebus omniibus, honoribusque dictatum valde. Transiit autem beatus pontifex Maximinus, sexto Idus Junii, in celio [la præfatis Codicibus, & Domino] feliciter coronatus.

NOTÆ POTISSIMUM EX RABANO DESUMPTÆ.

^a Ancienne Vie de sainte Madeleine.

^b Sarcophagum Græcum est, eo quod ibi corpora consumantur: Sarco enim Græce caro, phagus comedere dicuntur. Rabani de Universo, lib. xiv, cap. 28, p. 199.

^c Quæ sequuntur et usque in finem textus Rabani reperiuntur in codicibus regiis de Vita beatæ

B Mariae Magdalene, 5220, 5342, 5347, 5551, 5568.

^d Cod. Rabani: animaque; perplures codices rite sanctæ M. Magd.: animique. Certe legendum: omnique, ut ex codice regio, 5268, emendandum diximus.

^e Hucusque tantum in Codicibus regiis 5296 B, 5278, 5345, 5325

Explicit vita beatæ Mariae Magdalene et sororis suæ sanctæ Marthæ.

COMMENTARIA IN REGULAM SANCTI BENEDICTI.

(Vide tom. CII col. 689, inter Smaragdi Opera, ouï, ut suam, hanc Expositionem restituimus.)

PROPHETIA DE FRANCIS.

(Vide inter Opera sancti Augustini, tom. VI, col. 1133.)

BEATI RABANI MAURI FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

AB REGIMBALDUM CHORISPICOPUM MOGUNTINUM.

(Baluz., Capitul. t. II, p. 1578.)

Reverentissimo atque in divino cultu religiosissimo Christi sacerdoti REGIMBALDO, RABANUS IN DOMINO salutem.

Nuper ad nos quidam frater venit de monasterio quod dicitur Herolvesfeld vicino nobis, portans in

pittatio quasdam quæstiunculas conscriptas, petensque ex tuo nomine quatenus eas nostris responsibus solveremus. Cujus petitioni libenter aurem accommodavimus, et quantum potuimus, ex Patrum sententiis eas solvere coepimus.

1. Primum ergo ibi quæsitum est quale judicium ille sustinere debeat qui, flagellando uxorem suam, duos filios suos in partu occidit, ita ut ad baptismi

gratiam perventre non potuerint, tertium vero filium ita debilitavit ut post partum mox baptizatus vitam fluerit. Ubi liquido patet quod propter immoderatam corruptionem in crimen cecidit parricidii. Quid autem de homicidio sacri canones sanciant tibi non ignotum est, cum in Ancyrano concilio ita scriptum est : Qui voluntarie homicidium fecerint, poenitentia quidem jugiter se submittant, perfectionem vero circa vitæ exitum consequantur. Be homicidii non sponte commissis, prior quidem definitio post septuaginta poenitentiam perfectionem consequi præcepit, secunda vero quinquennit tempus explete. Ubi etiam consideranda est infirmitas persona penitentis et modus penitentiae. Qui servide penitentiam de peccatis suis gerit, citius indulgentiam per Domini misericordiam obtinebit.

2. Secunda quæstio est de eo quem canis furens morsu in pede laceravit, ob cuius remedium quidam ei nescienti dederunt jecur ejusdem canis ad manducandum, quasi sanus inde fieri posset. Ubi humanaus error delicti noxiam peperit in his qui volentes sanum mederi, vim medicinæ nescierunt. Sunt ergo hujusmodi ab hoc errore corrigendi, ne ultra tale facinus perpetrent, et pro facto quod commiserunt aliqua disciplina vel jejunio corripiendi, ut cæteri metum habentes tale scelus post hæc committere non præsumant.

3. Tertia quæstio de eo fuit qui carni feminæ irrationabiliter se miscuit; et quarta de illo qui cum vaceis sæpius fornicatus est. Quid de hujusmodi hominibus judicandum sit, et de hujusmodi animantibus et partu earum faciendum. Ubi dementia humanae mentis et miseria patet maxima; eoque detectabilis est illud factum quo scelus in eo appareat maximum, cum animal rationale contra naturam irrationabili per libidinem se commisceat animanti. In Lege ergo Dominus tale crimen judicio mortis puniendum esse decrevit, ita dicens : Qui cum jumento et pecore coierit, morte moriatur. Pecus quoque occidite. Mulier quæ subcebuerit culibet jumento, simul interficiatur cum eo. Sanguis eorum sit super eos. Sed si aliquis querendum putat quomodo sit reum pecus, cum sit irrationale nec ullo modo legis capax, intillegat inde pecora jussa interfici, quia tali flagitio contaminata indignam replicant facti memoriam, neque humano usui sunt digna ubi abominatio claret maxima. Sacri autem canones de eis qui fornicantur irrationabiliter, id est, commiscerent pecoribus, aut cum masculis polluuntur, ita præcipiunt, ut quoquod ante vicecum annum tale crimen commiserint, quindecim annis exactis in poenitentia communionem mereantur orationum; deinde quinquennio in hac communione perdurantes, tunc demum oblationis sacramenta contingent. Discutiatur autem et vita eorum,

A qualis tempore poenitutinis extiterit. Et ita misericordiam consequantur. Quod si inexplicabiliter haesere criminibus, ad agendum poenitentiam prolixius tempus insument. Quotquot autem peracta viginti annorum ætate, et uxores habentes, hoc peccato prolapsi sunt, viginti quinque annis poenitutinem gerentes, in communionem suscipiantur orationum; in qua quinquennio perdurantes, tunc demum oblationis sacramenta percipient. Quod si quis et uxores habentes et transcendentes quinquagesimum annum statim, ita deliquerint, ad exitum virtutæ communionis gratiam consequuntur.

4. De vitulis quoque qui à vaccis illis pollutis nati sunt neacio quid obsit ne eorum usus hominibus deserviat. Sed si serupulum est alicui utrum eorum luc aut carnes comedti possint, et propter pollutio nem matris eorum scandalum aliquod oriatur, simul cum matre occiduntur, vel paganis vendantur, ne turpitudinis priscae memoria scandalum fiat. Dicit enim Apostolus : Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo in æternum. Si enim propter cibum frater tuus contristatur, jam non secunduni charitatem ambulas. Noli eiabo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est. Noli propter escam destruere opus Dei. Omnia munda sunt. Sed malum est homini qui per offensionem manducat.

5. Quod autem novissime interrogasti de illo qui avunculum suum nolens sive volens interficit, quid pati debeat, jam superius de homicidio satis dictum est juxta id quod sacri canones continent. Sed manifestum est quod parricidii crimen majori subjicitur vindictæ. Unde sancti Patres sanxerunt quod parvicias deponentes militæ cingulum, omni tempore vita suæ in poenitentia persistant, sive in monasterio Deo serviant.

Hæc ergo omnia secundum id quod in Scripturis sacris vel in canonibus Patrum expressum invenimus, conscripsimus. Tu autem, sanctissime, secundum id quod videas nūcique expedire, ita temperes judicium, discretionem in omnibus servans, quia discretio mater est omnium virtutum. Dedit enim tibi Dominus in omnibus intellectum, qui bene certanti et gregem suum diligenter custodienti æternum cum sanctis pastoribus in cœlesti regno daturus est præmium.

EPISTOLA II.

AD HERIBALDUM EPISCOPUM ANTISSIODORENSEM

(Vide epistolam Pœnitentiali Rabani præmissam.)

EPISTOLA III.

AD EGILEM PRUNIENSEM ABRATEM.

De corpore et sanguine Domini adversus Raupertum.

(Mabill., Act. SS. ord. S. Bened., t. VI.)

1. Quod corpus et sanguis Domini vera sit caro.

Paschasius Radbertus *de corpore et sanguine Domini*: dein libellus seu epistola *cujusdam ejusdem tituli* et argumenti, incipiens ab his verbis, *Intuentes sententiam Apostoli*, etc., editus in Spicilegii tomo XII;

* Quæ hic editur scriptio de Eucharistia eruta est ex ms. codice Gemblacensi, in quo cum aliis ejusdem generis continetur. Occurrit primo libro Ambrosius de mysteriis et de sacramentis : tum post aliqua alia

verusque sit sanguis, unusquisque debet credere, nosse, tenere, confiteri pariter et incunctanter asserere fidelis. Prorsus quisquis hoc negat, esse cognoscitur et convincitur infidelis, quippe qui non credit ipsi Domino dicenti: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan. vi, 54);* et: *Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo (Ibid. vers. 57);* et: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus (Ibid. vers. 56).* Quod explicans beatus Augustinus ait: *Ergo si vere est cibus, et vera caro: et si vere est potus, utique et verus sanguis; alioquin, quomodo verum erit quod dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, nini vera sit caro?* Hoc ergo profecto fidelissime

A confirmo, et addo: *quod sicut veritas est Christus, et verus agnus Dei qui quotidie pro vita mundi mystice immolatur: ita procul dubio ex pane vera caro, et ex ~~ano~~ verus sanguis ejus consecratio: Spiritus sancti potentialiter creatur. Quia revera, quemadmodum sanctus Augustinus verissime testatur, sicut de Virgine per Spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia panis ac vini mystice idem Christi corpus et sanguis consecratur.* Quæ cum certissime omnia sint, nec ullus hinc Christianus Christo credens ambigere possit, quod et ipsum esse verum pars etiam gentilium scit. Nam quondam in terra Wlgarorum quidam nobilis potensque paganus bibere me suppliciter petivit in illius Dei amore qui de vino sanguini suum facit.

postea *Dicta cuiusdam Sapientis de corpore et sanguine Domini adversus Raibertum*: fragmentum item de corpore et sanguine Domini. His subjecta sunt in eodem codice *Dicta domini abbatis Herigeri de corpore et sanguine Domini*, cum hoc exordio: *Sicut ante nos dixit quidam sapiens, etc.*, qui libellus est sub titulo *Anonymi a Cellotio editus*. Prior anonymous, quem Acherianum voco, in eo versatur ut probet corpus Domini in Eucharistia egestioni et corruptioni non esse obnoxium. Alter anonymous, scilicet noster, duo intendit adversus Paschasiū: unum, corpus eucharisticum non esse prorsus idem quam quod natum ex Virgine: alterum, Christum non toties pati, quoties missarum solemnia celebrantur. Horum alterum pugnat quidem contra Paschasiū: alterum Paschasio perperam impositum est, ut agnoscat Herigerus seu anonymous Cellotianus in cap. 6 his verbis: *Quod autem iterum objiciunt eum dixisse toties Christum pati, quoties contingat quotidie ubique celebrari, ego certe in libro ejus non reperi,* etc. Nec dubium quin banc accusacionem Herigerus rejiciat in anonymous nostrum, nam nihil simile apud Ratramnum legere memini. Certe hunc anonymous viderat Herigerus, qui ex eo verba non pauca et sententias aliquas transstulit in libellum suum.

Hinc facile adducor ut sequentis anonymous scriptiōne non aliam esse putem quam epistolam Rabani ad Egilem seu Egilonem Prumiensem abbatem, cuius in epistola ad Heribaldum Rabanus ipse meminit: *ubi arguens eos qui dixerant corpus Christi eucharisticum hoc ipsum esse quod natum est ex Maria virgine, subdit: Cui errori, quantum potuimus, ad Egilum abbatem scribentes, de corpore ipso quid vere credendum sit, aperiuimus.* Et quidem illud maxime me movet, quod Herigerus, cui anonymous nostrum non incognitum esse dixi, hac de quæstiōne loquens, duos tantum Paschasio adversarios, scilicet Rabanum et Ratramnum, opponat Paschasio: *contra quem, inquit, satis argumentantur Rabanus in epistola ad Egilonem abbatem, et Ratramnus quidam libro composito ad Carolum regem.* Cum enim anonymous nostrum legerit Herigerus, hac in re Paschasio data opera repugnantem; eum certe non prætermisssurum esset hoc loco, si alias a Rabano et Ratramno fuisset. Ad hanc, anonymous nostri ætas apprime convenit cum ætate Rabani. Scribebat quippe auctor eo tempore quo controversia de triplici corpore nova erat. Nam relata Paschasiū de unico corpore sententia hæc subdit: *Istud plane fateor nunquam me prius audisse, vidisse, legisse.* Hæc vero sive novitas, sive ignoratio in illum auctorem cadere non potuit, nisi vel quia is Paschasio æqualis primam vidit istius quæstiōnis originem: vel quia longiori post Paschasiū tempore

natus, ejus rei memoriam, utpote jam oblitteratam, a majoribus haud accepit. Atqui vixit ante Herigerum, qui ejus scriptiōne usus est, nec toto sesquicentū abfuit a Paschasio. Nova ergo et inconstata illi anonymo hæc contentio visa est, praeterea quod Paschasio compar, eam hausit ab ipso auctore Paschasio. Denique scribebat anonymous noster tum, cum Bulgari (quos Nicolao primo pontifice ad fidem accessisse constat) adhuc pars gentilium erant, id est paganorum erroribus tenebantur. Quippe catholicam de Eucharistia fidem probatarus, ait eam ita cuivis esse manifestam, ut pars etiam gentilium sciat. Nam quondam in terra Wlgarorum, inquit, quidam nobilis potensque paganus bibere me suppliciter petivit in illius Dei amore, qui de vino sanguinem suum facit. Quod sane in argumentum trahi non posset, si ceteris conversis unus aliquis id rescisset paganus post prædicationem mysteriorum nostrorum apud Bulgarios: qui pars gentilium non recte dicerentur, nisi omnes in infidelium tenebris tum perseverassent. Porro hæc omnia recte convenient in Rabani ætatem, qui Paschasiū æqualis, biennio decessit ante Nicolai primi pontificatum, ad quem Bulgarorum conversionem referendam esse diximus. Non ergo temere censeri potest hujus scriptiuncula auctor. Quod si ita est, non dubito quia ipsa sit Rabani epistola ad Egilem abbatem, quæ ad nos pervenerit vulgaribus epistolarum formulis destituta, ut contigit Herigeri scriptiōni, quam Gerardus abbas in prologo ad Vitam sancti Adalhardi epistolam appellat. Neque illud extra conjectaram, quod anonymous nostri lucubratio non solum in Gembacensi codice reperitur, sed etiam (ut ex amicorum relatu intellexi) in membraneo libro cenobii Sancti Hucherti in Arduenna: qui locus non ita procul abest a monasterio Prumiensi, cui præfuit Egil abbas, ad quem Rabanus epistolam scripsit. Hæc affero pro conjecturis, quas eruditorum judicio lubens subjecio.

Cæterum quod auctor iste objicit Paschasio quasi dixerit, Christum toties pati quoties contingit missarum solemnia celebrari, id est consequenti tantum sine dubio, non ex disertis verbis deducit. Sic enim invidiose, ut Paschasiū ipse lib. xii in Matthæum conqueritur, dicta ejus interpretabantur nonnulli, quasi in libro de corpore et sanguine Domini, Christi dictis plus tribuere voluerit, quam ipsa reprobavit. Veritas: timentes forte, inquit, quod ipsi tunc timuerunt, quibus loquebatur, ne partes facere voluerim, et ejus per singulos membra dividere concisa vel dispersita, etc. Ad eundem modum Paschasiū adversarii ex ejus sententia de uno et eodem Christi in Eucharistia corpore inferebant, fore ut toties Christus pateretur quoties missæ celebrarentur. MABILL.

2. Illud in hoc libro • mihi prius penitus fateor inauditum reperiri sub nomine sancti Ambrosii, quod non sit hæc alia caro Christi, quam quæ nata est de Maria, et passa in cruce, et resurrexit de sepulcro. « Hæc, inquit, ipsa est, et ideo Christi est caro, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur. » Hoc in capitulo positam est secundo (*Edit. cap. 1 et 4*). Similiter dicitur et in octavo : « Vere crede, et hoc quod conficitur in verbo Christi per Spiritum sanctum, corpus ipsius esse ex Virgine. » Istud plane fateor nunquam me prius audisse, vidisse, legisse; multumque miratus sum hoc sanctum Ambrosium dixisse : et insuper etiam multo magis miror auctorem hujus voluminis b istud ibi posuisse. Quippe cum in septimo capitulo beatus Augustinus aliquanto superius dicat : « Quia Christum vorari fas dentibus non est, voluit in mysterio hunc panem et vinum vere carnem suam et sanguinem consecratione Spiritus sancti potentialiter creari, creando vero quotidie pro mundi vita mystice immolari ; ut sicut de Virgine per Spiritum vera caro sine coitu creatur ; ita per eumdem ex substantia panis ac vini mystice idem Christi corpus et sanguis consecretur. » Si enim verum, imo quia procul dubio verum est, quod tantus auctor fassus est quia Christum vorari fas dentibus non est; quomodo hanc carnem Christi vorari fas est, si de Maria nata, et in cruce passa, et de sepulcro resuscitata est ? præsertim cum illa Christi caro resurgens de sepulcro ita glorificata sit, ut jam vorari nullo modo possit ? Prorsus ergo tam contraria, sicut ista videntur inter se dicta, nunquam in ullo scripto meo de cætero voluissem ponere, nisi consequenter ea nossem simul, et possem, Deo domante, protinus evidenter exponere.

3. Huc accedit et multo aliud molestius, et omnino difficultius, illud videlicet quod in duodecimo capitulo (*Edit. cap. 7*), ubi scilicet tribus modis dicitur corpus Christi, id est Ecclesia, et istud mysticum, et illud quod sedet ad dexteram Dei; ita disputat beatus Augustinus, quasi non ei placuerit illud quod sanctus dixit Ambrosius. Ait enim : « Illud corpus quod natum est de Maria, in quod istud transfertur quod peperit in cruce, sepultum est in sepulcro, resurrexit a mortuis, penetravit cœlos, et pontifex factus in æternum quotidie interpellat pro nobis. Ad quem, si recte communicamus, mentem dirigimus, ut ex ipso et ab ipso nos corpus ejus carnem ipsius, illo manente integro, suniamus. Quæ nimur caro ipsa est, et fructus ipsius carnis, ut idem semper maneat, et universos qui sunt in corpore, pascat. » Hæc post apostolos omnium Ecclesiæ, sicut ante nos dictum est, magistri (Augustini) dicta, si, velut nimis necesse, fideliter, ferventer, diligenter, intelligenter et frequenter legeritis, manifestissime cognoscetis, non quidem (quod absit) naturaliter (*Herig. cap. 4*), sed specialiter aliud esse corpus Domini, quod ex substantia panis ac vini pro mundi vita quotidie per Spiritum sanctum conse-

A cratur, quod a sacerdote postmodum Deo Patri specialiter offertur : et aliud specialiter corpus Christi, quod natum est de Maria virgine, in quod istud transfertur : et aliud specialiter corpus Christi, sanctam scilicet Ecclesiam, qui corpus Christi sumus, dum ab ipso summo Christo pontifice porrigitur tribuitur et conferitur. Quod revera satis liquido patet, cum de ipso pio pontifice nostro dicit, ut ex ipso et ab ipso nos corpus ejus, carnem illius, illo manente integro sumamus. Quod quid est aliud, quam ut nos, qui sumus corpus Christi, sumamus corpus Christi, quod datur nobis ab ipso Christo, non aliunde quam a semetipso, quia translatum est in ipsum, ut quod est in ipso, nobis qui ex ipso sumus, detar ab ipso, sed tamen integro manente ipso, B quia scilicet integrum corpus Christi de Maria natum, in quod istud est translatum quod in altari divinitus consecratur, Deo postmodum constat oblatum simul et immolatum.

4. Ad illa siquidem verba Domini, *Hoc est corpus meum*, fit corpus Domini; et supplicante sacerdote, corpus Domini sumptibile transfertur in corpus Domini natum de Virgine, quod est penitus inconsuetabile, ut videlicet vere nobis detur ab ipso Christo pontifice : quia nimur sicut ipse est qui baptizat, sic ipse est qui nobis corpori suo corpus suum de corpore suo salubriter sumendum dat, id est ad remedium, non (sicut reprobi illud accipiunt) ad judicium. Ipse, inquam, est qui dat, quemadmodum ipse dicit : « Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita (*Joan. vi, 52*), » non pro duorum mundorum vita. Ipse plane pontifex noster, ipse vere beatus vir, qui est tanquam lignum plantatum secus decursus aquarum (*Psal. 1, 3*), dat electis tantummodo suis fructum suum. Ipse namque est et sapientia propter unitatem personæ, in cuius laude lignum vitæ est his qui apprehenderint eam. Proinde veraciter ait ipse, qui est utique arbor ligni vitæ : « Qui vicerit, dabo ei edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mihi (*Apoc. ii, 7*). » Quia profecto, sicut a beato Augustino consequenter explanatur in eodem capitulo, non aliis largitur etiam in mysterio, quam vincentibus. Ipse namque granum frumenti, quod cadens in terra fuit mortuum, et assert fructum multum; non aliis inde dat edere, quam vincentibus electis suis, quos reperit quidem fenum, sed ipse factus homo fenum nostrum vertit in frumentum; et ipse hoc solummodo frumentum suum, electos videlicet suos, cibavit, cibat, et cibabit ex adipre frumenti. Unde dicitur et in alio psalmo ad Jerusalem et Sion : « Et adipre frumenti satiat te (*Psal. cxlvii, 14*). » Unde dicit et Zacharias propheta loquens de Ecclesia : « Et quid bonum ejus est, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines ? » (*Zach. ix, 17*.)

5. Ecce claret ad liquidum quod non nisi solorum est cibus electorum. Ponamus igitur ante oculos fidei ipsum beatum pontificem nostrum, beatum

• In interlinea, scilicet Paschasi.

filium, et sapientiam; et suscipiamus gaudenter, A pariter et tremendo, qualiter ipse, qui est utique lignum vitae, volut decerpido decedat electis suis timorate et humiliiter accendentibus ad se communicandum fructum vitae; sicut perfacile et consequenter poterimus credere vero lumine fidei nostrae gratis oculos illustrante, quod Dominus pridie quam pateretur, verum corpus et sanguinem suum dedit discipulis suis, manente integro corpore suo, quod a die resurrectionis resumptum gerit immortale. Unde revera satis congruentia divinitus dispositum simul et factum est, quod ante passionem Domini celebratum est hoc sacramentum: quatenus corpus Domini quod seminatum est, resurgens integrum maneat semper et incorruptum; et tamen hunc quem ejus instanti morte percepimus, usque ad finem saeculi de ipso ligno vitae sumamus quotidie fructum: quia profecto de ipso ligno vitae pullulat, manat semper, exuberat iste fructus vitae. Unde sanctus Augustinus cum dixisset: « Ut ex ipso et ab ipso nos corpus ejus carnem ipsius illo manente integro sumamus; » protinus adjectit et ait: « Quae nimur caro ipsa est, et fructus ipsius carnis, ut idem semper maneat, et universos qui sunt in corpore, pascat. » Quod ob id eum credo dixisse, ut ipsius Domini humanum corpus quod seminatum est in morte, fuerit quasi granum semenque vitae, atque postmodum de ipso resurgente, tanquam de ligno vitae, pullularet semper, et pullulet sumendum nobis, unde vitam aeternam in nobis manentem babemus. Unde prorsus reprobis non licet sumere, beato rursus Augustino sic in eodem capitulo superius testante: « quod sane corpus Christi ut vera caro sit Christi pro mundi vita quotidie per Spiritum sanctum consecratur, ex qua non habeant potestatem edere qui ex adverso sunt. » Vescuntur autem ea condigne qui sunt in corpore illius, ut solum corpus Christi dum est in via, ipsius carne reficiatur, et discat nihil aliud esurire quam Christum, nihil sentire nisi Christum, nihil aliud sapere, non aliunde vivere, non aliud esse quam corpus Christi. Hinc ipse sponsus Ecclesiae Dominus, a quo panis datus, datur, et dabitur, id est caro sua, non pro reprobis et immundis, sed pro mundatis, et magis magisque mundandis; mundis vita solis dicit electis suis: « Comedite, amici; bibite et inebriamini, charissimi (*Cant. v, 1.*) ». Quia revera lignum vitae solis membris suis, id est corpori suo, dat corpus suum de corpore. Et ipse qui similiter est vitis vera, palmitibus in ea manentibus dat bibendum sanguinem suum, sicut ipse dicit: « Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo (*Ioan. vi, 57.*) ». Reprobis vero mundus manducans et bibeus indigne, judicium sibi manducat et bibit. Non enim pascitur frumento electorum, quia non est triticum, sed palea, licet presentialiter sit in area; neque potatur sanguine Domini, quia sarmamentum sterile non manet in vite, licet esse videatur in vinea.

B 6. Hic, si potest, oculos et aures aperiat, et haec videat, et audiat, qui quoties toto terrarum orbe missarum solemnia celebrantur, toties Dominum Christum pati praedicat, ob nihil videlicet aliam nisi propter hoc solummodo, ut omnes reprobos quos a Domino scit in cruce redemptos, ipsa communione corporis et sanguinis Christi redemptos, redimi et redimendos dicat (*Herigerus, cap. 4.*): cum potius omnis reprobus indigne sacramentum ipsum percipiens, judicium sibi manducat et bibit. Velim tamen nobis respondeat et dicat qui hoc ad suam (proh nefas!) et edentium perniciem praedicat, quisnam Domino passionem toties intulerit, inferat, et inferre deinceps habeat, utrum videlicet sacerdos qui sacrificat, an Pater qui sacrificata sacrificat, an Filius qui communicantes vivificat; an Spiritus sanctus per quem ea creat et consecrat, et in quo sacerdos ista fieri supplicat; an populus, id est Ecclesia et sponsa Christi, quae communicat? Qorum quia nihil nisi nimis mendaciter et perniciosissime potest dici, patet profecto Dominum semel passum et mortuum, nullatenus postmodum potuisse, vel posse (quod absit) pati, dicente beato Petro apostolo: « Christus semel pro peccatis nostris passus est (*I Petr. iii, 18.*) ». Hinc dicat et apostolus Paulus: « Christus semel oblatus est ad mortuorum exhaurienda peccata (*Hebr. ix, 28.*) ». Verum tamen ne reprobi electis dicant: Semel passus pro peccatis vestris, frequenter patitur pro nostris; nunc ad exhaurienda specialiter peccata multorum, nunc generaliter ad cunctorum. Nam ipsi solummodo reprobi consilgere possunt intra se deliramenta hujesmodi, secundum illud Apostoli: « Rursum crucifixentes sibimetipsis Filium Dei (*Hebr. vi, 6.*) ». Absit enim ut ejus Ecclesia et sponsa passionem inferat ei, ne, inquam, deinceps haec reprobi dicant, quid hinc nobis Apostolus dicat audiunt: « Non, inquit, in manus facitis sanctis Jesus introivit exempla verorum, sed in ipsum celum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis; neque ut sepe offerat semel ipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consummatione seculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit (*Hebr. ix, 24.*) ». Hinc prorsus evidenter apparet, et satis liquido claret, non oportuisse, ne deducere, Dominum Jesum frequenter pati ab origine mundi. Nam si quando Cain occidit fratrem suum Abel, tunc passus fuisset Christus, et tertia die resurgens rursum potuisset crucifigi et occidi, et ita semper tertia die crucem pateretur usque in finem saeculi; nullatenus tunc toties potuisset nec posset pati, quoties passus fuisset et pateretur, si ex quo coepita sunt missarum solemnia celebrari, voluisset (quod absit) toto terrarum orbe et vellet usque in finem mundi ad singulas missas, quae quotidie milibus et innumeris [in locis] celebrantur, pati. Sed revera quemadmodum nequaquam tunc in corona sea

passus est quando primitus ex pane et vino dignatus est verum corpus et sanguinem suum creare, consecrare, et discipulis suis dare, manente integro humano corpore suo: ita nullatenus postmodum passus est, patitur vel patietur, quoties corpus et sanguinem suum ex pane creat et vino. Quod aperi-
tissime probans Apostolus, cum divisisset illud quod positum superius, nunc autem semel apparuit, illico subinserens ait: « Et quemadmodum statutum est homo minibus semel mori, post hoc autem judicium: « sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata; secundo sine peccato apparet exspectantibus se in salutem (*Ibid.*, vers. 27). » Deo gratias, patet, placet, libet veritas; prostrata, perempta jacet falsitas: quia nimis cum Dominus in cena sua dedit manducandum corpus, et bibendum sanguinem suum, nihil mali fuerit passus, cum tamen adhuc esset passibilis et mortalis: multo minus resurgens a mortuis postmodum passus est, patitur, vel patietur manens impassibilis et immortalis, dicente Apostolo: « Christus resurgens a mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur (*Rom.* ix). » Ecce qualia missarum solemnia celebrantur ab illo nimis longe lateque laudato pontifice ^a, qui pro solis reprobis vult et praedicat Dominum Deum nostrum toties passionem perferrere, quoties ad altare sacramentum corporis et sanguinis Domini satagit sacerdos offerre; cum rursus dicit Apostolus: « In voluntate Dei sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel. » Item, « Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet ad dexteram Dei, de cetero exspectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus. Unam enim oblationem consummavit in sempiternum sanctificatis. (*Hebr.* x, 10). »

7. Sed ut tandem aliquando hanc adversus inimicum veritatis disputatiunculam Deo donante claudam, neverit qui hoc dicit, quod Dominus Jesus nullatenus illuc rursum pati venit, quod non potest esse: sed panem et vinum in corpus et sanguinem suum consecrando venit vertere, quod nobis nimis est necesse. Mundus igitur electus, Ecclesia Dei, sponsa Christi, nullatenus debet, nec utique potest ibi Dominum rursus mori desiderare, ubi novo corpore et sanguine suo venit eum vivificare, pascere, potare, et per singulos dies vere simul ac renovare. Sane sciendum est nobis omnimodo, quod licet aliud specialiter corpus Christi, unde superius dixi, quod sedet ad dexteram Dei; et aliud specialiter istud quod divinitus creatur et consecratur quotidie novum: simul tamen non duo sunt (quod absit) corpora, sed unum: siquidem sicut corpus et carnatus, sic etiam homo. Istud autem non est homo, licet vera sit caro: verumtamen et illud corpus et istud quod, sicut ait sanctus Augustinus, transfertur in illud. Ob id non duo sunt corpora, sed unum, licet aliud sit specialiter illud, aliud istud: quia prouersus adeps ille frumenti, id est divinitas Verbi, facit ut

^a Scilicet Paschasio, quem ironice pontificem vocat.

A unum sit corpus unius Agni: et hoc idcirco, quia et illud et istud verum est corpus, et vera pariliter caro. Quod ut manifestius fiat, exemplis evidentibus probabo. Ipsius Domini Christi est alius, non (quod absit) personaliter, sed naturaliter spiritus juxta divinitatem, alias naturaliter spiritus juxta humilitatem: simul tamen non duo, sed unus est personaliter spiritus propter unitatem personæ. Nam spiritus Deus Dei Filius, spiritus ubique totus, nusquam remotus: et spiritus hominis creatus, ac per hoc localis atque circumscriptus, de quo dicit Evangelium: « Et inclinato capite emisit spiritum (*Joan.* xix, 30). » Uniuscujusque nostrum alius est naturaliter homo exterior, alius interior, dicente Apostolo: « Et si exterior homo noster corrumpitur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem (*II Cor.* iv, 16). » Similiter autem non homines duo, sed unus est homo, teste ipso Christo qui totum hominem fecit sanum in sabbato. Alius est spiritus Dei, et alius est hominis spiritus: et tamen qui adhaeret Domino, unus spiritus est (*I Cor.* vi, 17). » Alia est personaliter caro viri, alia uxoris: simul autem una est caro, dicente Scriptura: « Et erunt duo in carne una (*Ibid.*, vers. 16). » Quod exponens Dominus ait in Evangelio: « Itaque jam non sunt duo, sed una caro (*Math.* xix, 6). » Quod historialiter quidem factum sciens Apostolus in Adam et in Eva, sacramentum tamen magnum spiritualiter interpretatur in Christo et in Ecclesia. Ergo jam modo patet, placeat, libeat, rogo, quod Deus homo, Verbum caro dat Ecclesiæ suæ, sponsæ suæ, carni scilicet suæ, manducandam carnem suam de semetipso Dei Agno, semper tamen manente vivo, semper integrum. Igitur suam. Lucet, placet, libet, quod alia specialiter est caro inconsuetabilis, et alia sumptibilis, et alia specialiter corruptibilis (*Herig. cap. 5*): tamen a dante carne datam carnem accipiens caro salubriter sumendo, futura incorruptibilis; nihilominus quoque debet lucere, placere, libere, quod siunil una est naturaliter caro dans, data, accipiens; vide licet invisibilis, vescenda, vescens; inconsuetibilis, sumenda, sumens: quoadusque scilicet inconsuetibilis per sumendam sic sumentem reficiendo perficiat, ut exhibeat sibi gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut aliud ejusmodi, et unam secum (sicut est) carnem gratis ad gloriam perducat. Amen.

EPISTOLA IV.

AD HINCMARUM RHEMENSEM.

[Ex Sirmondo.]

Reverentissimo et desiderantissimo fratri, et merito rectæ fidei ac sanæ professionis ab omnibus catholicis rite venerando, HINCMARO pontifici, RABANUS servorum Dei servus in Domino æternam obtat salutem.

Proximo vere, hoc est in Martio mense, in diebus Quadragesimæ, appropinquante Paschali solemnitate, vester nuntius ad me veniens portavit vestram

epistolam, simus et opusculum quod fecistis ad reclusos et simplices qui in vestra parochia consistunt, contra Gotescalci errorem. Afferebat etiam secum aliorum scripta, qui propemodum memorati hæretici dogma sequuntur, sed non usquequaque. Nam Prudentius Tricassinae civitatis episcopus, ad vos et ad Pardulum scribens, plura testimonia præteriorum Patrum in quaternionibus suis collegit, in quibus aliquando nostro sensu concordat, hoc est ubi dicit peccati auctorem Deum non esse, nec aliquem ad peccandum compellere, præmium vero justis immensa gratia misericorditer tribuere, pœnam autem condignam iniquis pro malis eorum operibus juste reddere, quia justus est Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Sed quando dicit quod Deus, sicut electos prædestinatione sua ad præmium æternum perducit, ita prædestinatione sua cogat peccatores in interitum ire, hoc mihi videtur in congregazione testimoniorum suorum facere velle, ut credamus et consteatur, juxta traditionem Gotescalci, geminam esse prædestinationem: scilicet quod sicut electos præsciendo et prædestinando Deus dicit ad vitam, ita reprobos præsciendo et prædestinando ducat ad pœnam. Sed quia hoc nusquam in Scripturis sacris ita mixtim positum inveni, ejus traditionibus assentire non acquiesco. Singillatim autem cunctis propositionibus ejus per singula loca respondere, et sententiis illis, quas ipse ex multis libris congregavit, contrarias sententias apponere non me permittit insirmitas corporis, nec ægritudo senectutis. Quæ autem de præscientia et prædestinatione Dei in sacris libris didici, et sententias quas probatas a canonicis scriptoribus in divinis Testamento inveni, prout memorize tunc occurrerant, in opusculis meis inserui, quæ ad Notingum episcopum et Eberhardum comitem præterito tempore contra Gotescalci errorem confeci. Quæ etiam opuscula, quæ dixisti quod memoratus Gotescalcus ea corrumperet ac vitiare, vobis modo prout a me dictata sunt ad legendum transmisi, et si quid in eis emendandum sit, vestro judicio magis eligo corrigi quam hæretici. Pauca quidem adhuc testimonia de apostolis et prophetis hic inserenda censi, quatenus tentent hi qui prædestinationem Dei in tam pravum sensum vertere volunt, ut Deum dicant prædestinatione sua auctorem esse perditorum, utrum ex divina auctoritate suas inventiones affirmare possent an non. Ego autem nusquam prædestinationem in malo positam, quantum recordor, inventi, sed semper in bonum. Nam beatus Paulus apostolus in Epistola ad Romanos ita scripsit dicens: « Scimus autem quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositionem vocati sunt sancti. Nam quos præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos et vocavit, et quos vocavit, hos et justificavit. Quos autem justificavit, illos et glorificavit. Quid ergo dicemus ad hæc? Si

A « Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Quomodo ergo non etiam cum illo omnia nobis donavit? » (*Rom. viii, 28.*) In Epistola autem sua ad Ephesios ita loquitur dicens: « Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo, sicut elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua glorificavit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redēptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis in omni sapientia et prudenter ut notum ficeret nobis sacramentum voluntatis suæ secundum bonum placitum ejus quod proposuit in eo in dispensationem plenitudinis temporum, instaurari omnia in Christo quæ in cœlis et quæ in terra sunt in ipso, in quo et nos cum audissetis verbum virtutis Evangelium salutis vestræ, et credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ in redēptionem acquisitionis in laudem gloriæ ipsius (*Ephes. i, 3.*) » Quam sententiam beatus Ambrosius atque Hieronymus ita exposuerunt, scilicet hoc decreuisse Deum, ut credentes in Christum adoptarentur in filios Dei. Præcius Deus omnium scivit qui credituri essent in Christum, sicut dicit ad Romanos, quos præscivit et vocavit, nos non solum ex Judæis, sed etiam ex gentibus. Quos autem Deus dicitur vocare, perseverant in fide. Hi sunt quos elegit ante mundum in Christo, ut sint incontaminati coram Deo in charitate, hoc est ut amor Dei sanctam illis faciat conversationem. Quod autem ait: « In charitate prædestinavit nos; » dupliciter legendum, ut charitas, vel cum superioribus, vel cum inferioribus copuletur. Cum superioribus ita, ut essemus sancti et immaculati coram ipso in charitate, et postea sequatur, « prædestinans nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. » Nam inferioribus autem sic, « in charitate prædestinans nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipso, » id est Christo, qui nunquam non fuit filius: nos vero non fuimus filii antequam prædestinati essemus cum ipso. Hoc autem prædestinavit, ut haberet potestatem filius Dei fieri omnis qui credere voluisset in ipsum; quia nemo filius Dei fieri potuit, nisi fidem et charitatem que per dilectionem operatur, habeat. Idcirco non est Deo, qui salutis humanæ et bonorum omnium auctor est, seductio hominis et deceptio deputanda, per quam in mortem cadat perpetuam: sed magis sibi in ipsis, qui propriæ concupiscentie, vel diaboli suggestioni consentiens, peccatum commitit, nec inde condignam pœnitentiam ante obitum agere voluerit. Quod apostolus Jacobus ostendit dicens: « Nemo

cum tentatur dicat quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus : deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem (*Jac. 1, 13*). » Superiorus de temptationibus, quas permittente Domino exterius probandi gratia perpetuatur, disputavit. Nunc incipit agere de illis quas interiorius instigante diabolo, vel etiam naturæ nostræ fragilitate suadente, toleramus. Ubi primo illorum destruit errorem, qui sicut bonas cogitationes a Deo nobis constat inspirari, ita etiam malas ipso instigante putant nostra in mente generari. « Nemo ergo cum tentatur dicat quoniam a Deo tentatur, » illa videlicet temptatione, qua dives incedens in itineribus suis marcescit, id est, nemo cum rapinam, furtum, falsum testimonium, homicidium, stuprum, vel cœtera hujusmodi commiserit, dicat quoniam Deo cogente necesse habuerit hæc patrare, ideo nullatenus horum effectum declinare potuerit. « Deus enim intentator majorum est, » subauditur testamentorum. « Ipse enim neminem tentat, » ea videlicet temptatione, quæ decipit miseros ut pereant. Duplex est autem genus temptationis : unum quod decipit, aliud quod probat. Secundum hoc quod decipit, Deus neminem tentat : secundum illud quod probat, Deus tentavit Abraham ; de quo et Propheta postulat : « Proba me, Domine, et tenta me (*Psalm. xxv, 2*). » Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus, » abstractus videhicit a recto itinere, et illectus in malum. De hoc versu Hieronymus contra Jovinianum (*Lib. II, sub initium*) : « Sicut in bonis, inquit, operibus perfector est Deus, non est enim volentis, neque currentis, sed Dei miserentis, et adjuvantis, ut pervenire valeamus ad calcem : sic in malis atque peccatis, semina nostra sunt incentiva et perfectio diaboli, cum viderit nos super fundamentum Christi ædificasse fenum, ligna, stipulam, tunc supponit incendium. » Igitur non est æquum ut Salvatorem nostrum perditionis nostræ asseramus auctorem, sed ut misericordem patrem amemus, et justum judicem timeamus, ipsumque assidue deprecemur, ut eruat nos a malis, et defendat ab omnibus inimicis. Qui in oratione Dominica, iussit Patrem cœlestem nos petere, ut dimittat nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et ne nos inducat in temptationem, sed liberet nos a malo. Non enim inducit nos in temptationem per quam decipiuntur, sed hoc petimus ne nos induci permittat in temptationem noxiæ, per quam incidamus in peccatorum ruinam ; quin potius liberet nos a malo, hoc est diabolo, et ab æterno interitu (*Aug. de Sermone Domini in monte, lib. II, cap. 9*). » Igitur non per seipsum inducit Deus, sed induci patitur eum, quem suo auxilio deseruerit, ordine occultissimo ac meritis. Causis etiam sœpe manifestis, dignum judicat illum quem deserat, et in temptationem induci sinat. Aliud est autem induci in temptationem,

Aliud est tentari. Nam sine temptatione probatus esse nullus potest. Non ergo hic oratur ut non temtemur, sed ut non inferamur in temptationem : tanquam si quispiam, cui necesse est igne examinari, non oret ut igne non contingatur, sed ut non exuratur. « Vasa enim siguli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (*Eccli. xxvi, 6*). » Multi autem in precando ita dicunt : Ne nos patiaris induci in temptationem, exponentes videlicet quomodo dictum sit *inducas*. (*Cypr. de oratione Dominica*). « Qua in parte ostenditur nihil contra nos adversarium posse, nisi Deus ante permiserit : ut omnis timor noster, et devotion, atque observatio ad Deum convertatur, quando in temptationibus nostris nihil malo liceat nisi potestas inde tribuatur. » Quod autem ille Corbeiensis monachus in epistola sua vituperavit nos, non recte Fulgentii sententiam exposuisse scribendo de vobis ad amicum suum ita dicens : Nam quod ait dixisse Fulgentium, « præparavit Deus malos ad luenda supplicia, » pro eo quod est « præparari permisit, » invenit quod diceret, non vero dixit quod debuit : et vos seductos esse asserit stylo cujusdam libelli, qui fertur esse Hieronymi, de Induratione cordis Pharaonis, ut diceretis non Deum indurasse cor Pharaonis, sed indurari permisisse, non recte vos reprehendere mihi videtur : quia non Deus cujusquam cor sua factione indurat, ut semelipsum homo ab errore non corrigat, sed justo iudicio indurari permittit, aut propria nequitia, aut diaboli malitia. Quod manifestis indiciis probari potest. Nam Paulus apostolus, cum in Epistola sua ad Romanos de Pharaone mentionem habuisset, ita adjecit dicens : « Dicit enim Scriptura Pharaoni, Quia ad hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te virtutem meam, et ut annuntietur nomen meum in universa terra (*Rom. ix, 14*). » (*Orig. in Epist. ad Rom., c. 9*). « Vide enim quia non dixit, ad hoc ipsum te feci, alioqui ad conditorem referri culpa videretur : sed ait, ad hoc ipsum te suscitavi, ut per animi tui malitiam, quam tibi infrunite et sine Dei timore vivendo quæsistis, et in alias irrogetur utilis ac fructuosa correptio, et in te ipsum ad posteritatis exemplum famosissimus conferatur interitus. » (*Ambros. in Epist. ad Rom. cap. 9.*) « Ad hoc enim servatus est Pharao, ut multa signa et plagæ ostenderentur in illum quasi jam mortuum. Suscitat autem dictus est, quia cum apud Deum mortuus esset, modicum tempus accepit ut vivere videretur : ut esset ad cuius poenam et varia tormentorum genera usque ad mortem ingererentur, et omnes qui sine Deo erant, inde metu territi, hunc solum Deum esse cum admiratione maxima faterentur, a quo hæc vindictæ sunt. Hoc etiam genere antiqui medici in hominibus morte dignis, vel mortis sententiam consecutis, requirebant quomodo prodescent vivis, quæ in homine latebant apertis, ut his cognoscerent causas ægritudinis, ut poena morientis proficeret ad salutem viventis. » (*August. in Epist. ad Rom., c. 62.*) « Quod ergo jam Pharao non obtemperabat præceptis Dei, jam de supplicio veniebat. Non autem

quisquam potest dicere obdurationem illam cordis immerito accidisse Pharaoni, sed judicio Dei retrahentis incredulitati ejus debitam pœnam. Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperat, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; sed quia dignum se præbuit, cui cor obdurate priori infidelitate. In his enim quos Deus justedamnat, infidelitas et impietas inchoant pœnæ meritum, ut per ipsam pœnam etiam male operentur; sicut et superius idem dicit Apostolus: « Et quomodo non probaverunt Deum in notitia habere, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non convenient (*Rom. ix, 18.*) » Quapropter ita concludit Apostolus: « Ergo cui vult misetur, et quem vult indurat. » (*Orig. in Epist. ad Rom., c. 9.*) « Quod autem dicit, « Ergo cui vult miseretur, et quem vult indurat, ex his quæ in Exodo scripta sunt videtur assumere. Ibi enim dicit: « Indurabo cor Pharaonis, ut ne dimittat populum (*Exod. iv, 21.*) » Indurabatur autem cor Pharaonis hoc modo. Noluit Deus subitam et plenam dare in eum vindictam. Quamvis enim esset consummatæ malitiæ, tamen per patientiam suam Deus nec ipsi facultatem conversionis excluderat: et ideo primo lenioribus, tum etiam paulatim ingravescentibus in eum verberibus utitur. Sed quod Deus gerebat per patientiam, ex hoc ille indurabatur ad contemptum, majorem sibi iram recondens, ita ut ad ipsum dici conveniat illud quod Apostolus scribit: « An divitias bonitatis ejus et longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam patientia Dei te ad pœnitentiam adducit? Secundum duritiam autem et cor impudentis thezaurizas tibi ipsi iram in die iræ? » (*Rom. ii, 4.*) Non ergo quem vult Deus indurat, sed qui patientiæ obtemperare noluerit induratur. » (*August. in Epist. ad Rom., c. 62.*) « Cui enim miseretur, facit eum bonum operari, et quem obdurat, relinquit eum ut mala operetur: sed et illa misericordia praecedenti merito fidei tribuitur, et ista obduratione praecedenti impietati, ut et bona per sonum Dei operemur, et mala per supplicium, cum tamen non auferatur liberum voluntatis arbitrium, sive ad credendum Deo, ut consequatur nos misericordia, sive ad impietatem, ut consequatur nos supplicium. Qua conclusione illata, infert quæstionem tanquam a contradicente. Ait enim: « Dicis itaque mihi, quid adhuc queritur? Nam voluntati ejus quis resistit? » (*Rom. ix, 19.*) Cui sane inquisitioni sic respondet, ut intelligamus spiritualibus viris, etiam non secundum terrenum hominem viventibus, patere posse prima merita fidei et impietatis, quomodo Deus præscientia eligat credituros, et damnet incredulos, nec illos ex operibus eligens, nec istos ex operibus damnans: sed illorum fidei præstans ut bene operentur, et istorum impietatem obdurans deserendo, ut male operentur. Qui quoniam intellectus, ut dixi, spiritualibus patet, a carnali autem prudentia longe remotus est, sic refelli inquirentem, ut intelligat se deponere debere prius nominem luti, ut ista per spiritum investigare

mereatur. Itaque, inquit: « Tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figuratum ei qui se fluxit, Quare sic me fecisti? An non habet potestatem figuratus luti ex eadem conspersione vas facere aliud quidem in honorem, aliud in contumeliam? » (*Ibid. vers. 20.*) Quandiu figuratum es, inquit, et ad massam luti pertines, nondum perductus ad spiritualia, ut sis spiritualis omnia judicas, et a nemine judiceris, cohubeas te oportet ab hujusmodi inquisitione, et non respondeas Deo, cuius consilium quaque scire cupiens, oportet ut prius in ejus amicitiam recipiatur, quod contingere nisi spiritualibus non potest; jam portantibus imaginem cœlestis hominis. « Jam enim, inquit, non dieam vos servos, sed amicos. Omnia enim quæ audivi a patre meo nota feci vobis (*Joan. xv, 15.*) » Quandiu itaque vas figuratum es, conterendum est hoc ipsum iu te prius virga illa ferrea, de qua dictum est: « Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas sigilli confranges eos (*Psal. ii, 9.*) » ut corrupto exteriore homine, et interiori innovato, possis in charitate radicatus et fundatus comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudinem, et profundum, cognoscere etiam supereminentiam scientiarum charitatis Christi. Non itaque cum ex eadem conspersione Deus alia vasa in honorem facit, alia in contumeliam, non est tamen discutere, quisquis secundum eamdem conspersiōnem adhuc vivis, id est terreno sensu carnaliter sapis. » (*Orig. in Epist. ad Rom. 9.*) « Subiungit enim hæc Apostolus ex persona contraria sentientis: « Dicis itaque mihi quid adhuc queritur? Nam voluntati ejus quis resistit? » etc. Voluntati quidem Dei certum est quod nullus obsistere possit: sed voluntatem ejus justam rectamque esse scire nos convenit. Ut boni enim aut mali simus, nostræ voluntatis est, quod autem malus ad hujusmodi verbera, et bonus ad hujusmodi gloriam destinatur, voluntatis est Dei. « O homo, inquit, tu quid es qui respondeas Deo? » (*Greg. Moralium ix, c. 8.*) Respondere Deo non posse convincitur qui homo nominatur, quia per hoc quod de humo sumptus est judicia superna discutere dignus non est. Unde in Job legitur: « Vel quis dicere potest, Cur ita facies? » (*Job ix, 12.*) Auctoris facta semper indiscussa veneranda sunt, quia injusta esse nequaquam possunt. Rationem quippe de occulto ejus consilio querere, nihil est aliud quam contra ejus consilium superbire. Cum ergo factorum causæ non deprehenduntur, restat ut sub factis illius cum humilitate tacetur, quia nequaquam sufficit sensus carnis, ut secreta penetret majestatis. Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suam considerans cur non videat rationem videt. Unde per Paulum quoque subsequenter adjungitur: « Nunquid dicit figuratum ei qui se fluxit: Quare me fecisti sic? » (*Rom. ix, 20.*) Quo enim se cernit figuratum divini esse operis, eo semetipsum redarguit no contra manum resultes operantis, quia qui benigne quod non erat fecit, quod est injuste non deserit. Ad semetipsum ergo

post percussionem mens redeat, et quod apprehendere non valet non requirat, ne si divinæ iræ causa discutitur, amplius discussa provocetur, et quem placare humiliter poterat, inexstingibiliter superbia accendat. » His ergo ita se habentibus, bonum mihi videtur ut humana fragilitas divina judicia indiscretè discutere non præsumat, sed magis venerari studeat, quia in præcipiti pedem ponit, qui mensuram suarum limitem non attendit. Solus enim Deus perfecte et per omnia suam voluntatem et potestatem novit. Ideo divina judicia, quæ ignota nobis sunt, discutere nos non convenit. Tamen firmiter credere debemus quod Deus mortem non fecit, nec lætetur in perditione morientium, et qui vult omnes homines salvos esse, et ad agnitionem veritatis venire, redimet animas servorum suorum, et non derelinquet omnes qui sperant in se. Quod in Scripturis sacris et in divinis Testamentis de prædestinatione scriptum legimus, firmiter teneamus, nec de nostro aliiquid adjicere præsumamus. Satis sit nobis quod Apostolus et doctor gentium de prædestinatione electorum docuit; nec illud quod ipse de reproborum prædestinatione dicere noluit, nos noviter inferamus. Non enim oportet nos de voluntate et factis Dei sine charitate disputare, et præsumptione ad infirmorum scandalum invicem contendere, ne forte per hoc juxta Veritatis sententiam in æternum supplicium damnamur. Sufficit nobis ad salutem, et ad rectæ fidei sobrietatem, quod apostolica doctrina nos docet, et stultas questiones penitus deseramus, secundum ejusdem Apostoli præceptum, quod ad Timotheum scribens ait: « Noli verbis contendere, in nihilo utile, nisi ad subversionem audientium. Sollicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo operarium, inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Profana autem et inaniloqua devita, et verborum novitates: multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit (II Tim. 11, 14 seq.). » Et rursus: « Stultas, inquit, et sine disciplina quæstiones devita, sciens quia generant lites, servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati; ne quando det Deus illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, et resipiscant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur ad ipsius voluntatem (Ibid., vers. 23-26). » Oremus pro invicem ut salvemur, sicut memoratus Apostolus nos facere docet dicens: « Obsecro igitur primo omnium fleri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, qui dedidit redemptionem semetipsum pro multis, testi-

monium temporibus suis, in quo positus sum ego prædictor et apostolus: veritatem dico, non mentior, docto[r] gentium in fide et veritate (I Tim. 11, 1 seq.). » (Raban. in Epist. Pauli lib. xxiii.) In commune pro omnibus debere eos sollicitos esse præcepit. Nam is qui pro omnibus hominibus hæc facere jubetur, evidens est quoniam et pro omnibus sollicitudinem expendere jubetur. Deinde ad illa quæ summa esse videntur inter homines transit. « Pro regibus, inquit, et omnibus qui in sublimitate sunt. » Et ostendens quoniam et hoc lucrum sit eorum: « ut quietam, inquit, et tranquillam vitam agamus cum omni pietate et sobrietate. » Si enim, ut conveniens est, in pace illi deguerint, possibile est et nos tranquillitatem facientes pietati intendere, et vitæ sobrietati. Et suadens illis ista sic facere, sicut ipse præcepit, communem pro omnibus hominibus sollicitudinem, qui per totum orbem esse videntur, expendere, et communia bona debere existimari ea quæ universorum sunt: « Hoc autem est bonum et acceptum coram salvatore Deo nostro, » (Ambr.) Sufficenter suasit eos sic sapere, si quidem et Deo sic placet. Unde et probationem faciens quod Deo ista placent, adjicit: « Qui omnes homines vult salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire. » Nam quia Deus de omnibus hominibus ista velit, nemo poterit contradicere. Evidens autem est quoniam omnes vult salvari, quia et omnes tueruntur. Necessarium est ergo ut nos ejus tuitionem erga omnes imitemur, si tamen ad plenum acceleramus similia sapere Deo. Et omni ex parte id ostendens adjicit, « Unus autem Deus est. » Hoc est, quia est omnium Deus, non aliorum quidem est Dominus, aliorum vero non est. Itaque non est possibile eum desplicere aliquos quasi alienos sibi existentes: « Unus est mediator Dei et hominum homo Christus Jesus. » (Aug.) Fallax itaque mediator, hoc est diabolus, quo per secreta judicia Dei superbia hominum mereretur illudi, unum cum hominibus habet, id est, peccatum: aliud videri vult habere cum Deo, ut quia carnis mortalitate non tegitur, pro immortali se ostendat. Sed quia stipendum peccati mors est, hoc habet commune cum hominibus, unde simul damnentur in mortem. Verax autem mediator est, quem secuta tua misericordia, Domine, demonstrasti humilibus, et misisti, ut ejus exemplo etiam ipsam discerent humilitatem. Mediator quippe ille Dei et hominum, homo Christus Jesus, inter mortales peccatores et immortalem justum apparuit, mortalis cum hominibus, justus cum Deo, ut quoniam stipendum justitiae vita et pax est, per justitiam conjunctam Deo evacuaret mortem justificatorum impiorum, quam cum illis voluit habere communem. Sic demonstratus est antiquis sanctis, ut ita ipsi per fidem futurae passionis ejus, sicut nos per fidem præteritæ, salvi ficerent. In quantum enim homo, in tantum mediator: in quantum autem verbum, non medius, quia æqualis Deo, et Deus apud Deum, et simul cum Spiritu sancto unus Deus. »

(Ambr.) « Opportune vel maxime hoc in loco hominem eum vocavit, ut et a natura ostenderet donationis communionem, omnibus necessario id contentibus, quoniam universitatis pars existens secundum naturam communem omnibus, potest per similitudinem naturae donationem praestare. Unde illud quasi jam in confessionem deductum hinc accipiens adjicit, « qui dedit seipsum redemptionem pro omnibus testimonium temporibus suis. » Nam et pro omnibus dedit seipsum. Nec enim pro aliquibus mortem subire acquievit, sed omnibus volens in commune conferre beneficium, passionem suscipere est dignatus, secundum illud tempus quo passus est, testimonium enim vocat passionem ipsam. « Temporibus vero suis » dicit, ut asserat secundum illud tempus quo passus est. Et ut passionem Christi omnibus necessariam esse demonstraret, ostendit illis quod conveniat in commune de omnibus hominibus sollicitudinem impendere, eo quod et Deus omnibus curam adhibeat, et quod in commune sit omnium Dominus, et quod majus est, quoniam ipse Christus similiter omnibus appropinquare videtur proprietate naturae. Nam et omnibus prebeat beneficium pro omnibus passionem suscipiens. Comprobat vero illud de cetero etiam et de illis quae secundum se sunt. « In quo positus sum, inquit, ego præparator et Apostolus, veritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide et veritate. » Pro his ergo et ego constitutus sum apostolus, ut et ipsam doctrinam ad omnium hominum notitiam deferam, et omnes ad fidem Christi accedere faciam, per quem ista nobis retributa sunt. Et quidem ad horum doctrinam et insinuationem gentium creatus sum apostolus, ut prædicem omnibus hominibus qui in omni loco sunt. »

Hæc ergo de præscientia Dei et prædestinatione, et quod ipse Deus omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis vult pervenire, apostolicarum sententiarum sensu juxta præcedentium Patrum expositionem, prout potui, et assidua infirmitas me sinebat, juxta petitionem vestram breviter et strictim hic collegi : sciens quod vos plura inde colligere potestis, sicut eruditio vestra et valetudo, neam imperitiam et infirmitatem per omnia excellens, vos agere permittit. Ego autem, quantum præsumo, vos admoneo, ut has contentiones noxias in populo Christiano fieri prohibeatis, et ipsum Gotescalcum, hujus erroris auctorem, nec scribendo, nec loquendo ultra tam multis nocere permittatis. Miror enim prudentiam vestram quod istum noxiun virum, hoc est Gotescalcum, qui in omnibus vituperabilis inventus est, quia nec monachi votum, nec sacri ordinis ritum, sed neque prædicandi officium legitime observavit, scribere aliquid pernivisisti, in quo officio magis nocere potuit quam viva voce loquendo. Unde etiam in plurimis locis, ut audivi, sui veneni poculo non paucos inebriavit, et in erroris insaniam vertit. Quod nequaquam ita fieri oportet, sicut in Evistola quam ad

A Titum discipulum suum misit scriptum continetur (*Tit. iii, 10*). « Hæreticum, inquit, hominem post unam et secundam correptionem devita, sciens quod subversus est hujusmodi, et delinquit proprio iudicio condemnatus. » (*Raban. in Epist. Pauli, lib. xxv.*) « Quam sententiam beatus Ambrosius ita exposuit. Ad plenum, inquit, illum devita, qui ea quæ contraria sunt pietati preelegit, hunc enim hæreticum vocat. Postquam enim semel et bis eundem instruxeris, et ostenderis ei illa quæ convenientia ejus saluti, superfluum est diutius cum ejusmodi dispartare, cum sit manifestum quoniam nullam percipi correptionem, ex quibus semel et bis, illa quæ non conveniebant sibi audiens, cognoscere noluit veritatem. Relinque ergo eum qui talis est, ut justam expectet a judice poenam, eo quod in sua pertinacia persistens, nullum ad correptionem suam ex instructione accipere vult consilium. De quo et beatus Hieronymus ita ait. Quare autem post primam et secundam correptionem devitandus sit, reddit causa dicens quod subversus est hujusmodi et peccat, omnis in semetipso depravatus. Qui enim semel bisque corruptus, auditio errore suo non vult corrigi, errat estimat corrigentem, et e contrario se ad iugia et pugnas verborum parans, eum vult lucrificare a quo docetur. Propterea vero a semetipso dicitor esse damnatus, quia fornicator, adulter, homicida, et cetera vitia, per sacerdotes de Ecclesia propelluntur, hæretici autem in seipso sententiam ferunt suo arbitrio de Ecclesia recedentes : quæ recessio proprie conscientiae videtur esse damnatio. Inter hæresim et schisma hoc esse arbitrantur, quod hæresis perversum dogma habeat; schisma propter episcopalem dissensionem ab Ecclesia separetur. Quod quidem in principio ita esse aliqua ex parte intelligi potest. Ceterum nullum schisma non sibi aliquam configit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur. Unde bonum mihi videtur, si vobis placet, quod supra memorato hæretico, nulla detur occasio aliae licentia scribendi, atque cum aliquo disputandi, antequam si possibile sit ejus mens et sensus ad catholicam redeat doctrinam. Oretur autem pro ipso, et Dominus qui omnipotens est operetur salutem erga infirmum fratrem, ut tribuat cor docibile, et recte fidei consentiens, quam fidem catholicam per totum orbem custodit Ecclesia; et resipiscat a diaboli laqueis, a quo captus est ad ipsius voluntatem, et revertatur ad sanctam matrem Ecclesiam, unumque cum ea sentiat atque profiteatur, et ipsam unitatem pacis et rectæ fidei deinceps quandiu vivat seret. Interim autem donec illud fiat, non laudo ut communio ei tribuatur, quia juxta testimonium Joannis apostoli, omnis qui recedit et non manet in doctrina Christi Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic Filium et Patrem habet. « Si quis, inquit, venit ad eos, et hanc doctrinam non assert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis: qui enim dicit illi ave, communicat operibus illius malignis (II Joan. 10.). » Ecce prædicti vobis, ut in die Domini

nostrî Jesu Christi non confundamini. Recordamini qualiter doctor gentium de semetipso dicit : « Si ea quæ destruxi iterum reædifico, prævaricatorem me constituo (*Cal. II, 18.*) » Et attendite quomodo vos sine crimine possitis esse, qui in synodo vestra hanc sectam nefandam simul cum hæretico damnastis, si ei modo incorrecto communicaveritis. Debetis enim correctores esse malorum, non secutores errantium, ut officium nostrum atque doctrina sine reprehensione fiat, et tam Deo placeat quam hominibus. De cætero agnoscat sanctitas vestra, quod illum libellum, quem ad simplices et reclusos in nostra parochia consistentes contra Gotescalci errorem dictastis, probatum habeo, et secundum id quod ibi scriptum reperi sentio. De Gotescalci autem pertinacissimo et incorrigibili errore aliquid contra scribere superfluum judico, quia nec præsentem eum a sua nequitia avellere potui, nec modo post vestram sanam correptionem, aliquid sanum in ejus sensu reperi; sed superbiam tantum. Superbus enim est Moab valde, et superbia atque arrogantia ejus plus quam fortitudo ejus. Quid enim contra eum scribere habeo, qui totam Ecclesiam, quasi aliquid spurcum et sordidum, et indignum sua allocutione abjecit, suam autem locutionem ad solum Deum in celis præsidentem convertit, indignum sua allocutione judicans quidquid in terra est? Quasi fas sit contemptis membris corporis Christi, ad ipsum caput verba dirigere, cum nullo modo caput a membris separari possit. Nemo enim ascendit in celum, nisi qui descendit de celo Filius hominis qui est in celo, qui ad Patrem suum orans, de discipulis suis ait : « Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum, et pro eis ego sanctifico meipsum, ut possint et ipsi sanctificari in veritate. Non pro his autem rogo tantum, sed et pro his qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, et ut ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus quia tu me misisti, et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum sicut et nos unum sumus, ego in eis et tu in me, ut sint consummati in unum, ut cognoscat mundus quia tu me misisti, et dilexisti eos sicut et me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi (*Joan. XVII, 17.*) » Quisquis enim sanctæ Ecclesiæ salutiferam communionem habere poterit, quia ipse ad electos suos in Evangelio ait : « Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit (*Luc. X, 16.*) » Hoc autem quod idem erroneus, quasi ad Deum loquens, petit examen ignis, ut per illud veritas ejus fidei, imo perfidiae, comprobetur, magis mihi videtur ex elatione cordis prolatum esse, quam ex constantia fidei. Optat enim, post blasphemiam quam impudenti ore protulit, ut coram undique collecta populorum multitudine, præsente etiam regni principe, simul cum pontificum et sacer-

A dotum, monachorumque sive canonicorum aginie, ad probandam suam sectam licet sibi, quatuor doiliis uno post unum positis, atque singulatim repletis aqua serventi, oleo pingui, et pice, et ultime accenso igne copiosissimo, ad probandam traditionem transire, ut sic probetur ejus professionis veritas : quod neminem praeter eum ita optasse legi. Nam tres pueri, de quibus in Daniele scriptum est, hoc est Sidrach, Misae et Abdenago, non simili pertinacia examen ignis petierunt, sed magis Dei iudicio omnia servantes, responderunt regi Babylonis, qui eos statuam auream quam fecit adorare compulit dicentes : « Non oportet nos de hac re respondere tibi. Ecce enim Deus noster quem colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis, et de manibus tuis liberare. B Quod si voluerit, notum tibi sit, quia deos tuos non colimus, et statuam auream quam erexisti non adoramus (*Dan. III, 17.*) » Sic enim illi ex fidei firmitate et professionis humilitate de igne liberari meruerunt, pertinacia autem istius quem finem habebat ignotum adhuc constat. Faciat Dominus de hoc quod bonum sit in oculis ejus, et liberet nos ab omni malo, atque defendat ab omni errore, detque nobis sua gratia per fidem rectam et bona opera æternam beatitudinem in conspectu ejus promereri, et vita perfrui sempiterna.

C Hæc tibi, charissime frater, licet rusticō stylo, tamen devoto animo dictata modo sufficiant. Cæterum scias me, quandiu vixero, semper paratum esse tue obtemperare bonæ voluntati et sanæ consentire doctrine. Dominus omnipotens faciat nos, quandiu hic sumus, vobiscum gratum servitum illi exhibere, et post hujus vitæ terminum in regno cœlesti perpetuæliter gaudere.

EPISTOLA V.

AD NOTINGUM,

Cum libro de Prædestinatione Dei.

(Ex Sirmondo.)

Viro venerabili et omni nomine dignissimo NOTINGO electo episcopo Rabanus in Christo salutem.

Nuper, quando ad serenissimum imperatorem Ludovicum in transitu expeditionis hostilis in pago Lorganæ venisti, et ibidem necum locutus de hæresi quam quidam de prædestinatione Dei inique contendunt, errantes et alios in errorem mittentes, sermonem habuisti, convenit inter nos ut e divinis Scripturis, et de orthodoxorum Patrum sententiis, aliquod opusculum consicerem, ad convinceadum errorem eorum qui de Deo bono et justo tam nequiter sentiunt, ut dicant ejus prædestinationem facere, quod nec homo ad vitam prædestinatus possit in mortem incidere, nec ad mortem prædestinatus ullo modo se possit ad vitam recuperare : cum auctor omnium rerum et conditor naturarum Deus, nullius ruinæ atque interitus causa sit, sed multorum origo salutis. Proinde accipe nunc opusculum, quod tibi rogaveraſ a nostra exiguitate confici : et si quid in eo gratum atque catholicæ sensu explicitum repereris, ei hoc tribuas, a quo omne bonum esse nosti, meque nove-

ris quidquid ejus gratia possum, tuæ charitatis utilitati conferre per omnia, et in omnibus paratum esse. Vale, et amantem te diligere, nostræque parvitatibus in sacris orationibus memor fieri non omitte.

Explicit praefatio.

DE PRÆDESTINATIONE.

Si homo rationalis vim suæ agnosceret naturæ, et Creatoris sui potentiam rite integeret, nequaquam stultis se implicaret quæstionibus, et quæ Christianæ religioni sunt contraria, nec sensu teneret, nec voce proferret. Sed quia antiquus hostis, qui ab initio humanæ invidit saluti, nunquam desinit in sege te Christi superseminare zizania, ideo per vaniloquos non solum otiosa, sed et noxia, et blasphemias plena profert eloquia. Ita ut quidam eorum perditionis suæ conditorem asserant auctorem, dicentes quod sicuti qui per præscientiam Dei ac prædestinationem vocati sunt ad percipiendam gloriam æternæ vitæ, non possunt non salvati, ita et illi qui ad æternum interitum vadunt, prædestinatione Dei coguntur, et non possunt evadere interitum. Quod quam absurdum sit, etiam imperiti intelligere possunt, quia nullo modo ille qui cuncta bona creavit, et sanabiles fecit nationes orbis terrarum, atque vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, aliquem cogit interire, sed magis facit recte credentem, ac benigne operantem, ad salutem æternam pervenire. Si enim, secundum ipsos qui talia sentiunt, Dei prædestinationem invitum hominem facit peccare, quomodo justo iudicio Deus damnat peccantem, cum ille non voluntate, sed necessitate peccaverit? aut quomodo Deus iudicabit mundum, qui est justus judex, et reddet unicuique secundum opera sua? judicialiter orbem terræ in æquitate, et populos in veritate sua? Si autem hujusmodi ratiocinatione tollitur Deo ne judex justus sit, consequenter auferetur illi et regia dignitas atque divina maiestas. Sed e contrario Scriptura clamat prophetica: «Quoniam Deus magnus Dominus, et rex magnus super omnes deos (*Psal. xciv*, 3); » et item: «Regnabit Dominus super omnes gentes, » Deus sedet super sedem sanctam suam (*Psal. xiii*, 1). » Igitur, quod cum hac ratione perspicue explicatur, restat ut qui talia sensit, ex eorum numero sit de quibus Psalmista ait: «Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in voluptatibus suis (*Psal. xlvi*, 9). » Hunc autem errorem sanctorum Patrum multipliciter confutat doctrina, et convincit taliter sentientes, nec Scripturarum auctoritate, nec veraci inniti ratiocinatione. Prædestinationis enim fides firmissima sanctorum auctoritate Scripturarum munita est: cui nullo modo fas est ea quæ ab hominibus male aguntur ascribi, qui in proclivitatem cadendi, non ex conditione Dei, sed ex primi patris prævaricatione venerunt. De cuius poena nemo liberatur nisi per gratiam Domini nostri Jesu Christi, præparataam et prædestinatam in æterno consilio Dei ante constitutionem mundi. (*Prosper contra Gallos*, c. 3.)

A « Omnis homo qui, credens in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, regeneratur in baptismo, tam a propriis peccatis quæ mala voluntate et actione contraxit, quam ab originali quod a parentibus transit absolvitur. Sed relapsus post baptismum ad infidelitatem, et impios mores, qui negat originali peccato fuisse purgatum, tam falsa opinatur quam qui eadem asserit non æterna morte fuisse damnandum. Qui enim recedit a Christo, et alienus a gratia fuit hanc vitam, cadens in perditionem, non in id quod remissum est recidit, nec in originali peccato damnabitur: sed propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa quæ remissa sunt debebatur. Quod quia Dei præscientiam nec latuit, nec seculit, sine dubio talem nunquam elegit, numquam prædestinavit, et peritum nunquam ab æterna perditione discrevit. » Igitur sicut bona opera ad inspirationem eorum, ita mala ad eos sunt referenda qui peccant. Non enim relicti sunt a Deo ut reliquerent Deum, sed reliquerunt eum et relicti sunt, et ex bono in malum propria voluntate mutati sunt, atque ob hoc, licet fuerint renati, licet fuerint justificati, ab eo tamen qui illos tales præscivit, non sunt prædestinati. Prædestinationem autem Dei, sive ad bonum sive ad malum, in omnibus operari in ineptissime dicitur: nec verum est homines quædam necessitate implere, cum in bonis voluntas non sit intelligenda sine gratia. Quæ enim ratio est ut ullus qui sanum sapit dicat: Non est necesse mihi ut laborem pro requie et salute mea, quia si prædestinatus sum a Deo ad vitam æternam, velim nolim illuc perveniam: si autem prædestinatus non sum, nihil mihi proficit bene operari ac virtutibus operam dare, quia æternæ beatitudinis premia non possidebo. Quasi Deum tentando, ac promissum ipsius despiciendo, et non magis per fidem et dilectionem devote serviendo placere possim (*Hypostaticum lib. vi*). » Prius ergo ipsum nomen prædestinationis quid indicet exponamus: deinde esse apud Deum, qui sine acceptione personarum est, prædestinationem divinarum Scripturarum auctoritate probabimus. Prædestinatione quippe a prævidendo, et præveniendo, vel præordinando futurum aliquid dicitur et ideo Deus, cui præscientia non accidens est, sed essentia fuit semper et est, quidquid antequam sit sic præscit prædestinat, et propterea prædestinat, quia quale futurum sit præscit. Ideo et Apostolus: «Nam quos præscivit, inquit, et prædestinavit (*Rom. viii*, 29). » Sed non omne quod præscit prædestinat. Mala enim tantum præscit, et non prædestinat: bona vero et præscit et prædestinat. Quod ergo bonum est præscientia prædestinat, id est priusquam sit in se præordinat: hoc cum ipso auctore esse cœperit, vocat, ordinat et disponit. Unde et sequitur: « Quos prædestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit illos et justificavit; quos autem justificavit illos et glorificavit. » Jam igitur aperiens dissimus quod loquimur. Quomodo erga humanum genus præscientia sua et prædestinatione Deus generaliter,

in quo iniquitas non est, utatur. Massæ itaque humani generis, quæ in Adam et Evæ prævaricatione damnabilis mortalisque facta est, non condemnatione divina generaliter, sed ex debito poena cruciatusque gehennæ debetur; venia vero, non merito, sed Dei justi judicis misericordiæ largitate conferitur. Quia vero justus et misericors Deus præscius est futurorum, ex hac damnabili massa, non personarum acceptione, sed judicio æquitatis suæ irreprehensibili, quos prescrit misericordia gratuita preparat, id est prædestinat ad vitam æternam, ceteros autem poena, ut prædicti, debita punit, quia quid essent futuri præscivit; non tamen puniendos ipse fecit aut prædestinavit, sed tantum, ut dixi, in damnabili massa præscivit. Quod si a me queris scire cur duas istas differentias Deus faciat, si personarum acceptor non est, quia generaliter aut punire debet justitia, aut misericordia liberare, contente cum Paulo, imo si audes argue Paulum, qui dixit, Christo in se loquente: « O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit segmentum ei qui se finxit, Utquid me sis fecisti? An non habet potestatem sigulus lutu ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam? » (Rom. ix, 30.) Ego autem hoc dico quod dixi, quia quidquid Deus agit, misericorditer, juste sancteque facit: quia solus ipse præsciendo scit quod homo nesciendo nescit. Quis enim cognovit sensum Domini, quis instruxit eum, aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi et retribuit ei? aut quis dicit ei, Quid fecisti? Non potest tantum justus dici Deus, aut solum misericors, sed justus et misericors. Sic legimus, sic credimus. Propterea quando illi cum David misericordiam et judicium cantamus, cantamus metuentes, non interrogamus quæ sit voluntas ejus, in judicio et misericordia conquescentes. » Omnis enim lex divina hoc docet, ut per obedientiam mandatorum Dei perveniamus ad creatorem nostrum: nec ullus ratione vigens sine fide recta et bonis operibus Deo placere potest. Unde et prophetica atque apostolica eloquia hoc resonant, ad hoc exhortantur, ut recto cursu sanctæ conversationis perveniamus ad creatorem nostrum. Denique sic Moyses ait: « Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco temptationis. Cuncti stodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia, et ceremonias, quas præcepit tibi: et sic quod placitum est et bonum in conspectu Domini, ut bene sit tibi, et ingressus possideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis, ut deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est (Deut. vi, 16 seq.). » Nam Psalmista hinc ait: « Quis est homo qui vult vitam, et cupit videre dies bonos? Coerceat linguam suam a malo, et labia ejus ne loquuntur dolum. Divertat a malo, et faciat bonum; inquirat pacem et sequatur eam. Quia oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala, et ut perdat de terra memoriam eorum (Psal. xxxviii,

A 13). » Hinc et per Isaiam dicitur: « Hæc dicit Dominus: Custodite judicium, et facite justitiam. Quia juxta est salus mea ut veniat, et justitia mea ut reveleatur. Beatus vir qui fecit hoc, et filius hominis qui apprehendit istud, custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum (Isa. lvi, 1 seq.). » De quo et per Jeremiam dicitur: « Hæc dicit Dominus Israel: Maledictus vir qui non audierit verba pacti hujus, quod præcepi patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, et facite omnia quæ præcipio vobis, et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum, et suscitabo iuramentum quod juravi patribus vestris daturum meis terram fluentem lacte et melle (Jer. xi, 3 seq.). » Ad Ezechielem Dominus ait: « Tu ergo, fili hominis, dic ad domum Israel; sic locuti estis dicentes: Iniquitates nostræ et peccata nostra super nos sunt, et in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus? Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat. Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis, et quare morienti, domus Israel? Tu itaque, fili hominis, dic ad filios populi tui: Justitia justi non liberabit eum in quacunque die peccaverit, et impietas ipsi non nocebit ei in quacunque die conversus fuerit de impietate sua; et justus non poterit vivere in justitia sua in quacunque die peccaverit. Etiamsi dixeris justo quod vita vivat, et consilus in justitia sua fecerit iniquitatem, omnes justitiae ejus oblivioni tradentur, et in iniquitate sua quam operatus est in ipsa morietur. Sin autem dixeris impius, Morte morieris, et egerit poenitentiam a peccato suo, feceritque judicium et justitiam, et pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vita ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet et non morietur. Omnia peccata ejus quæ peccavit non imputabuntur ei (Ezech. xxxiii, 10 seq.). » Ad Nabuchodonosor quoque Daniel propheta sic ait: « O rex, consilium meum placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscat Deus delictis tuis (Dan. iv, 24). » Hinc et per Osce dicitur: « Seminate vobis in justitia, et metite in ore misericordiæ, innovate vobis novale: tempus autem requirendi, cum venerit qui docebit vos justitiam (Ose. x, 12). » Et item: « Converttere, inquit, Israel ad Dominum Deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate tua. Tollite vobis cum verba, et convertimini ad Dominum, et dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, et accipe bonum, et reddemus vitulos labiorum nostrorum (Ose. xiv, 2, 5). » Si quidem in Jocle ita scriptum est: « Magnus enim dies Domini et terribilis valde, et quis sustinebit eum? Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio et in fletu et in planctu, et scindite corda vestra et

non vestimenta vestra, et convertimini ad Dominum A Deum vestrum, quia benignus et misericors est, patiens et multæ misericordiæ, et præstabilis super malitia : quis scit si convertatur et ignoscatur et relinquit post se benedictionem, sacrificium et libamen Domino Deo nostro ? (Joel. ii, 11.) Hinc et per Amos dicitur : Quærite bonum et non malum ut vivatis, et erit Dominus Deus exercitum vobis sicut dixistis. Odite malum, et diligit bonum, et constituite in porta judicium, si forte misceretur Dominus Deus exercitum reliquis Joseph (Amos v, 14 seq.). Sic et Abdias propheta : Juxta est, inquit, dies Domini super omnes gentes : sicut fecisti fiat tibi, retributionem tuam convertet in caput tuum (Abd. i, 15). Jonas quoque in Nivne civitate magna prædicavit pœnitentiam agendum, et prædicaverunt Ninivitæ jejunium, et vestiti sunt saccis a majore usque ad minorem, et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, et misertus est Deus super malitiam quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit (Joan. iii, 3-10). Hinc et Michæas loquitur dicens : Indicabo tibi, homo, quid sit bonum, aut quid Dominus Deus tuus requirat a te : utique facere judicium et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo (Mich. vi, 8). Denique Nahum ita prædicat dicens : Deus æmulator et ulciscens Dominus, ulciscens Dominus, et habens furorem, ulciscens Dominus in hostes suos, et irascens ipse inimicis suis (Nahum i, 2). De quo et Habacuc ait : Ecce quad incredulus est, non erit recta anima ejus in semet ipso. Justus autem in fidelitate sua vivet (Habac. ii, 4). Et idem : Væ qui congregat avaritiam malam domui sue : ut sit in excelsio nidus ejus, et liberari se putat de manu mali (Ibid., vers. 9). Et item : Væ qui ædificat civitatem in sanguinibus, et præparat urbem in iniquitate. Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, et inebrians ut asperciat nuditatem ejus. Repletus est ignominia pro gloria. Væ qui dicit ligno : Experciscere; surge, lapidi jacenti. Nunquid ipse docere poterit? Ecce ipse cooperitus est auro et argento, et omnis spíritus non est in visceribus ejus. Dominus autem in templo sancto suo, sileat a facie ejus omnis terra (Ibid., vers. 12-20). Hinc et Sophonias ait : Quærite Dominum Deum vestrum, omnes mansueti terræ, qui judicium ejus estis operati : quærite justum, quærite mansuetum, si quando abscondimini in die furoris Domini (Sopha. ii, 3). Nam et Aggæus ita ait : Hæc dicit Dominus Deus exercitum : Ponite corda vestra super vias vestras : ascendite in montem, portate lignum, et ædificate domum, et acceptabilis mihi erit, et glorificabor, dicit Dominus. Resperexistis ad amplius, et ecce factum est minus, et intulistis in domum, et sufflavi in illud. Quam ob causam dicit Dominus Deus exercitum ? Quia dominus mea deserta est, et festinastis vos unusquisque in domum suam (Agg. i, 7 seq.). Per Zachariam quoque Dominus ait :

Judicate judicium verum et misericordiam, et miserationes facite unusquisque cum fratre suo, et vi duam et pnpillum, et advenam et pauperem nolite calumniari, et vir fratri suo non cogite malum in corde suo (Zach. vii, 7 seq.). Et item : Nolite timere. Hæc sunt ergo verba quæ facietis. Loqumini veritatem unusquisque cum proximo suo. Veritatem et judicium pacis judicale in portis vestris, et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitet in cordibus vestris, et juramentum mendax ne diligatis. Omnia sunt enim hæc quæ odi, dicit Dominus (Zach. viii, 16 seq.). Per Malachiam quoque ait : Convertimini et videbitis quid sit inter justum et impium, et inter servitatem Deo et non servientem (Malach. iii, 18). Ece dies veniet succensa quasi caminus, et erunt omnes superbi, et omnes operantes iniquitatem, stipula et inflammabit eos dies veniens dicit Dominus exercitum, quæ non relinquet eis radicem et germen. Et orietur vobis timentibus nomine Domini sol justitiae, et sanitas in pennis ejus, et egrediemini, et salietis sicut vituli de armento, et calabitis impios cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum in die qua ego facio, dicit Dominus Deus exercitum. Mementote legis Moysi servi mei, qui mandavit eis in Choreb ad omnem Israel præcepta et judicia (Malach. iv, 1 seq.). Hinc et in Proverbiis Sapientia ita docet dicens : Fili mi, ne oblivious legis meæ, et præcepta mea custodias cor tuum. Longitudinem enim dierum et annos virtutæ, et pacem apponent tibi. Misericordia et veritas non te deserant, et circumda eas gutturi tua, et describe in tabulis cordis tui, et invenies gratiam et disciplinam bonam coram Deo et hominibus (Prov. iii, 1 seq.). Similiter et Ecclesiastes docet dicens : Lætare ergo juvenis in adolescencia tua, et in bono sit cor tuum in diebus juvenitatis tue, et ambula in viis cordis tui, et in virtute oculorum tuorum, et scito quod pro omnibus his adducet te in judicium Deus (Eccl. xi, 9). Aufer iram malam de corde tuo, et amove malitiam a carne tua : adolescentia enim et voluptas vanæ sunt. Memento Creatoris tui in diebus juvenitatis tue, antequam veniat tempus afflictionis, et appropinquent anni dierum de quibus dicas : Non mihi placent : antequam tenebrescant sol et luna et stellæ, et revertantur nubes post pluviam (Eccl. xii, 1 seq.). Hinc et liber qui dicitur Sapientia, sic inchoat : Diligite justitiam qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite illum, quoniam invenitur ab iis qui non tentant illum, appetit autem eis qui fidem habent in illum. Perversæ enim cogitationes separant a Deo, probata autem virtus corripit insipientes : quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec inhabitabit in corpore subditio peccatis. Sanctus enim spiritus disciplinæ effugiet sicutum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu, et corripetur superveniente iniquitate (Sep. i,

¶ 1 seq.). » Et iterum : « Custodite ergo vos a muratione, quæ nihil prodest, et a detractione parcite linguae : quoniam responsum obscurum in vacuum non ibit ; os autem quod mentitur occidit animam. Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum, quoniam Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione vivorum. Creat enim ut essent omnia, et sanabiles facit nationes orbis terrarum, et non est in illis prædicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra (*Sap. 1, 11 seq.*). » Similiter et in libro Iesu filii Sirach, Sapientia docet quid vitandum et quid faciendum sit : « Qui timetis, inquit, Dominum, credite illi, et in oblectatione veniet vobis misericordia. Qui timetis Dominum, diligite illum, et illuminabuntur corda vestra. Respicite, filii, nationes hominum, et scitote quia nullus speravit in Domino, et confusus est. Quis enim permanuit in mandatis ejus et derelictus est, aut quis invocavit illum, et despexit eum ? Quoniam pius et misericors est Deus, et remittet in tempore tribulationis peccata, et protector est omnibus exquiritibus se in veritate. Væ duplici corde et labiis sceleratis, et manibus male facientibus, et peccatori terram ingredienti duabus viis. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, et ideo non proteguntur ab eo. Væ his qui perdiderunt sustinemiam, et qui dereliquerunt vias rectas, et diverterunt in vias pravas, et quid facietis cum inspicere cœperit Dominus ? Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius, et qui diligunt illum, conservabunt viam illius. Qui timent Dominum inquirent quæ beneplacita sunt illi, et qui diligunt illum replebuntur lege ipsius. Qui timent Dominum præparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent Dominum custodiunt mandata illius, et patientiam habent usque ad inspectionem illius (*Eccli. 11, 8 seq.*). » Hæc ergo omnia regulam sanæ fidei docent, aut peccatoribus pro malis operibus pœnas prædicunt, aut justis pro benefactis præmia spondent. Et quomodo quisque præsumit dicere, non justos bona merita adjuvare, neque iniquos peccata lœdere, sed unumquemque prædestinationis necessitate aut coronari aut puniri ? Videamus ergo quid de hoc Novum Testamentum nobis insinuet. Dicit enim ipsa Veritas in Evangelio : « Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiovia est quæ dicit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam : quam angusta porta, et æcta via quæ dicit ad vitam, et pauci inveniunt eam (*Matth. viii, 13, 14*). Contendite per angustam portam intrare (*Luc. xiii, 20*). Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum : sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum (*Matth. viii, 21*). Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me

A quia mitis sum et humilis corde ; et invenietis requietum animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve est (*Matth. xi, 28, 30*). Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opera ejus. De die autem illa vel hora nemo scit, neque angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater. Videate, vigilate, et orate. Nescitis enim quando tempus sit. Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem cujusque operis, et janitori præcepit ut vigilaret. Vigilate ergo : nescitis quando dominus domus veniet, sero an media nocte, an galli cantu, an mane, ne cum venerit repente inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate (*Matth. xxiv*). » Hinc et Paulus apostolus ad Romanos scribens ait : « Revelatur enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem et injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent. His autem qui sunt ex contentione, et qui non acquiescant veritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio, tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judei primum et Græci : gloria autem et virtus et honor, et pax omni operanti bonum, Judæo primum et Græco. Non est enim personarum acceptio apud Deum. Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt : et quicunque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (*Rom. 1, 18 seq.*). Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus : sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viventes, et membra vestra arma justitiae Deo. Peccatum enim in vobis non dominabitur. Non enim sub lege estis, sed sub gratia (*Rom. vi, 12 seq.*). » Hinc et Jacobus ait : « Estote factores verbi et non auditores tantum, fallentes vos metipos (*Jac. 1, 22*). » Et item : « Quid prodest, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat ? Nunquid poterit fides salvare eum ? (*Jac. ii, 14*). » Et rursus : « Subditi igitur estote Deo, resistite autem diabolo, et fugiet a vobis. Appropinquate Domino, et appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores, et purificate corda, duplices animo. Miseri estote, et lugete, et plorate ; risus vester in luctum convertatur, et gaudium in mœrem. Humiliamini in conspectu Domini, et exaltabit vos in tempore tribulationis (*Jac. ii, 7-10*). » Qualiter autem virtus fidei salvet hominem, et quod ruina nostra non sit Deo deputanda, a quo est omne bonum, prædictus apostolus in eadem Epistola ostendit, dicens : « Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omniibus affluenter, et non impræperat, et dabitur ei. Postulet autem in fide nihil haesitans. Qui autem haesitat similis est fluctui maris qui a vento movetur et circumfertur. Non

« ergo aestimet homo ille quod accipiat aliquid a Deo (Jac. 1, 5, 6, 7). Nemo cum tentatur dicat quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est : ipse autem neminem tentat. Unusquisque vero tentatura concupiscentia sua abstractus et illicitus : deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum : peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem. Nolite itaque errare, fratres mei dilectissimi. Omne datum optimum, et omnia donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (*Ibid.*, vers. 13-17). » De hoc et Petrus scripsit dicens : « Propter quod succincti lumbos mentis vestrae, sobrii perfecte, sperate in eam que offertur vobis gratiam in revelatione Jesu Christi, quasi filii obedientiae, non configurati moribus ignorantiae vestrae desideriis, sed secundum eum qui vocavit nos sanctum, et ipsi sancti in omnibus conversatione estote, quoniam scriptum est : Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum (*I Petr.* 1, 13-16). » Et item : « Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exalte in tempore visitationis. Omnem sollicitudinem vestram projicentes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus circuit quærens quem devoret : cui resistite fortes in fide, scientes eamdem passionem ei quæ in mundo est vestrae fraternitati fieri (*I Petr.* v, 6-9). » Hinc quoque Joannes ait : « Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt : quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus Dei : omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est ; et omnis spiritus qui solvit Iesum, ex Deo non est ; et hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, et nunc jam in mundo est. Vos ex Deo estis, filioi, et vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quam qui in mundo : ipsi in mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit : nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos ; qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, et spiritum erroris (*I Joan.* iv, 1-6). » Et item : « Omnis qui credit quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est ; et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei cum Deum diligamus, et mandata ejus faciamus. Haec est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus ; et mandata ejus gravia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex Deo vincit mundum : et haec est victoria quæ vincit mundum fides nostra. Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei ? » (*I Joan.* v, 1-5). Si enim charitas Dei neminem juvat, nec filii Dei filii sunt lucis, quomodo id quod natum est ex Deo vincit mundum ? et quomodo Victoria mundi est fides Christi ? Si autem fides Christi, quæ per dilectionem operatur, vera salus est hominum, quia qui credit in il-

A lum non confundetur, sicut ipse ait : « Ego sum resurrectio et vita : qui credit in me non morietur in æternum (*Joan.* xi, 25), » quomodo isti vanloqui garriunt quod nihil proposit hominum recta fides et bona operatio, quoniam si non sit prædestinatus quis, non veniet ad vitam, cum prædestinatione nihil aliud sit nisi vitæ donatio, non perditionis damnatio ? Unde manifeste Scriptura dicit : « Deus mortem non fecit, nec lætitatur in perditione vivorum. Crevit enim ut essent omnia, et sanabiles fecerunt nationes orbis terrarum (*Sap.* i, 13). » Et per prophetam ipse Dominus ait : « Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (*Ezech.* xxxiii, 11). » Si autem non vult Dominus mortem impii et peccatoris, quomodo prædestinat eum ad mortem, cum nihil sit aliud ejus velle quam prædestinare ? Causa enim omnium rerum voluntas est Dei quæque velle est, nec simplex natura aliquam contrarieatur in se habet. Sed idem Dominus omnium est, dix in omnibus qui invocant illum. Itaque prædestinatio in bono legitur, non in malo. Unde dicit Apostolus : « Quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, illos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit (*Rom.* viii, 29, 30). » Nota quod dicit, « Quos prædestinavit hos et vocavit, » non, quos prædestinavit illos et damnavit. Amat enim bonus factor creaturam suam, nec immerito aliquam damnat. De quo alibi scriptum est : « Misericordia omnium, Domine, et nihil oisi eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam, et parcens illis, quia tu es Deus universorum (*Sap.* xi, 24). » Multipliciter ergo reatu iste constringitur, qui prædestinationis bonus in pravum sensum vertens, nefandis sermonibus blasphemare præsumit. Primo, quod cretorem suum, qui est summe bonus, malevolum ausus est dicere, et quod opus suum frustra et sine causa decernat interire. Secundo, quod ipsam Veritatem fallere nititur asserere, quæ per Scripturas sanctas recte credentibus et bene operantibus æternæ vita spondet præmia, et peccatoribus atque non pœnitentibus mortis prædicti pœnas. Tertio, quod iustum judicem, qui in æquitate judicaturus est viros et mortuos, prædicat injustum, quoniam Dominum bene agentibus præmia, et male agentibus tormenta non reddere affirmat. Quarto, quod redemptorem mundi frustra sanguinem suum fudisse non timet per errorem suum singeré, qui in se credentibus et sperantibus propter prædestinationis necessitatem non possit subvenire. Quinto, quod nec de bonis angelis eorum numerum quem diabolus per superbiam corruens minuit, Salvator noster per hominem conditionem adimpleat. Sexto, quod magis faverit sua opinione diabolo, quoniam ad ejus perditionem seruem tradidit eos, quos divina gratia decrevit ad salutem æternam pertingere. Septimo, quod totius humani generis maxime inimicus sit, cum illud dū,

per Christi fidem et baptismi sacramentum a primi parentis lapsu, propriorumque scelerum reatu, nec non et ab hostium potestate non posse erui, sed obligatum noxia opificis sui prædestinatione in tartaru demergi. Hisque omnibus ita ostensis, suus proprius maxime inimicus esse convincitur, cum non solum sibi in hoc gehennæ ignem preparat, sed etiam in eo, quod alios per erroris sui doctrinam a via veritatis seducendo suæ damnationis facit esse consortes : pro quibus ipse sine dubio in igne æterno poenas condignas solvet. Unde et pastor Ecclesie ait : « Fuerunt vero et pseudoprophetæ in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui inducent sectas perditionis, et eum qui eruit eos Dominum negantes, superducentes sibi celarem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur; et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur : quibus judicium jam olim non cessat, et perditio eorum non dormitat (*II Petr. ii, 4-5.*) » De quo et Judas in Epistola sua scribens ait : « Subintroierunt enim quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc judicium impii, Domini nostri gratiam transferentes in luxuriam, et solum dominatorem et Dominum nostrum Jesum Christum negantes (*Judeæ, 4.*) » Et iterum : « Similiter et carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant. Cum Michael archangelus cum dialolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiae, sed dixit : Imperet tibi Deus. Hi autem quæcunque quidem ignorant blasphemant, quæ autem naturaliter tanquam animalia norunt, in his corrumpuntur (*Ibid., 8-10.*) » Et paulo post : « Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere judicium contra omnes, et arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, et de omnibus duris quæ locuti sunt contra euua peccatores impii. Hi sunt murmuratores, queruli, secundum desideria sua ambulantes, et os illorum loquitur superbiam, mirantes personam quæstus causa (*Ibid., 14-16.*) » Illec autem quæ de divinis Scripturis testimonia protulimus, ad confundendum errorem illorum qui prædestinationem Dei causam dicunt esse perditionis perditorum, et ad ostendendum quod Deus velit per fidem rectam et bona opera præmia acquiri regni cœlestis, pauca de plurimis excepta prudenti lectori sufficient. Dehinc autem quid in sanctorum doctorum ac catholicorum Patrum sententiis expositum de prædestinatione Dei invenimus edicinus. (*Prosper objectione Vincent. ii.*) « Nam illi qui dicunt quod Deus nolit omnes salvare, etiamsi omnes salvari velint, quantum errent, omnibus patet, cum Veritas dicat : « Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cœlestis dabit bona potentibus se? » (*Matth., vii, 11.*) Quomodo fieri potest ut Deus qui etiam illos salvat de quibus dici non potest quod salvari velint, nolit aliquos salvari, etiamsi

A salvari velint, nisi aliquæ causæ existant de quibus, quamvis sint nobis incognoscibiles, ipse tamen iudicat, de quo dici non potest, aliter eum quidquam facere debuisse quam fecerit? Remota igitur hac discretione, quam divina scientia intra secretum justitiae suæ continet, sincerissime credendum atque profidendum est Deum velle ut omnes homines salviant. Siquidem Apostolus, cuius ista sententia est, sollicitissime precipit, quod in omnibus Ecclesiis piissime custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur : ex quibus quod multi pereunt, pereuntium est meritum; quod multi salvantur, salvantis est donum. Ut enim reus damnetur, inculpabilis est Dei justitia : ut autem reus justificetur, ineffabilis Dei gratia est. Qui autem dicunt quod majorem partem Deus humani generis ad hoc creet, ut illam perdat in æternum, eo quod multi latam et spatiostam viam vadunt quæ dicit ad mortem, et pauci per angustam quæ tendit ad vitam æternam : plurimisque est numerus infidelehum, et qui sine baptismatis remedio transeunt de hoc mundo, et ideo non possunt absvolvi de originalis peccati vinculo, quasi hæc omnia ad conditorem humani generis pertineant, quasi ipse eos qui intereunt ita velit interire, non recte sentiunt. » (*Objectio Vinc. iv.*) « Omnia quidem hominum Deus creator est : sed nemo ab eo ideo creatus est, ut periret, quia alia est causa nascendi, et alia est pereundi. Ut enim nascantur homines, conditoris est beneficium : ut autem perent, prævaricatoris est meritum. In Adam quippe, in quo omnium hominum præformata natura est, omnes peccaverunt, eademque sententia quam ille accepit obstricti sunt : neque ab hoc vinculo, etiamsi propriis peccatis careant, resolvuntur, nisi in sacramento mortis et resurrectionis Christi in Spiritu sancto renascantur. Nimis ergo impius et indoctus est, qui vitium naturæ non discernit ab auctore naturæ, a quo prorsus alienum est quidquid in unoquoque damnandum est. Creat enim homines, nec multiplicandis generationum successionibus opificium suum subtrahit, secundum consilium bonæ voluntatis suæ, reparaturus in multis quod ipse non fecit. » (*Objectio Vincent, v.*) « Quod autem dicunt, peccatorum nostrorum ideo Deum auctorem esse quod malam facit voluntatem hominum, hoc est blasphemare substantiam, quasi naturali motu non possit nisi peccare. Istud nos a sensu nostro penitus abdicamus, qui Deum justum bonum, sic humanæ substantiæ, et interiorum exteriorumque sensuum novimus creatorem, ut alienum prorsus ab illo sit quidquid contra naturam est. Peccatum autem contra naturam est, de quo mors et omnia quæ sunt mortis oriuntur. Quibus malis tunc se homo induit, quando illum fidei obedientiaque præsumatum in suas promissiones diabolus a Dei lege traduxit, omnique sibi posteritatis germina per perditionem depravate stirpis obstrinxit. Non igitur eiusquam peccati auctor est Deus, sed naturæ creator, quæ cum potestatem habuerit non delinquendi, sponte

deliquit, et deceptor suo propria voluntate se subdidit : nec naturali, sed captivo motu versatur in vitio, donec moriatur peccato, et vivat Deo, quod sine gratia Dei facere non potest, quia libertatem quam perdidit, nisi Christo liberante non recipit. Non est enim aliud nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat salvos fieri. » (*Objectio Vinc. x.*) « Quod autem quidam dicunt quod adulteria et corruptelas virginum sacrarum, homicidia atque cetera flagitia ideo homo commiserit quia non possit illa vitare, quasi illas Deus personas ad hoc prædestinaverit ut certo tempore in diversis vitiis caderent, detestanda quidem et abominanda omni Christiano haec opinio est, qua Deum eujusquam malæ voluntatis aut malæ actionis credit auctorem : cuius prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra justitiam est. Universæ enim viæ Domini misericordia et veritas. Adulteria enim maritarum et corruptelas virginum non instituere novit sancta divinitas, sed damnare; nec disponere, sed punire. Quæ mala homines cum admittunt, suis concupiscentiis et cupiditatibus serviunt, quas ab illa prima voluntariae prevaricationis labe traxerunt. Cum autem declinant a malo et faciunt bonum, a Domino gressus hominum diriguntur, et viam ejus volunt. Pròpter quod dicit Apostolus : « Oramus autem ad Dominum, ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis (*II Cor. xiii*, 7). » Non ergo casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium, prædestinatio Dei aut excitavit, aut suasit, aut impulit; sed plane prædestinavit judicium suum, quo unicuique retributurus est prout gesit, sive bonum, sive malum. Quod judicium futurum omnino non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Erit autem manifestissime, et omnis homo quem discretio divinæ scientiæ sinistra constituerit parte, damnabitur, quia non Dei, sed suam executus est voluntatem. » (*Vinc. xi.*) « Nihil ergo malorum negotiorum Deus prædestinavit ut fieret, nec ullam animam nequiter turpiterque victuram ad hoc ut taliter viveret præparavit, sed talem futuram non ignoravit, et de tali juste se judicaturum esse præscivit : atque ita ad prædestinationem ejus nihil aliud referri potest, nisi quod aut ad debitam justitiae retributionem, aut ad debitam pertinet gloriae largitatem. » (*Objectio Vinc. xii.*) « Quapropter qui dicunt quod Dei prædestinatione efficiantur de filiis Dei filii diaboli, et de templis sanctis templo dæmonum, et de membris Christi membra meretricis perniciosissime fallunt atque falluntur errantes et in errorem mittentes. » (*Vinc. xii.*) « Igitur prædestinatione Dei, et si apud nos dum in præsentis vita periculis versamur incerta est, apud illum tamen qui fecit quæ futura sunt, incommutabilis permanet : neque quem illuminavit obsecrat, neque quod ædificavit destruit, neque quod plantavit evellit. « Sine pœnitentia enim sunt dona et vocatio Dei (*Rom. xi*, 29), » et firmum fundamentum Dei stat, habens

A signaculum hoc : « cognovit Dominus qui sunt ejus. » (*II Tim. ii*, 19.) Nullo igitur modo prædestinatio Dei facit, ut aliqui ex filiis Dei filii sint diaboli, aut ex templo sancti Spiritus templo sint demnum, aut ex membris Christi siant membra meretricis ; sed potius prædestinatio facit ut ex filiis diaboli siant filii Dei, et ex templis dæmonum templo sit Spiritus sancti, et ex membris meretricis, membra sint Christi : quia ipse alligat fortem, et vasa ejus rapit, eruens ea de potestate tenebrarum, et transferens de contumelia in gloriam. Hi autem de quibus dicitur : « Ex nobis transierunt, sed non fuerunt ex nobis, si enim fuissent ex nobis mancissent utique nobiscum, » (*I Joan. ii*, 19) « voluntate exierunt, voluntate cediderunt; et quæ præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati, essent autem prædestinati, si essent reversi, et in sanctitate ac veritate mansuri : ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi. » (*Vinc. xiii.*) « Omnibus quidem a fide ad infidelitatem, a sanctitate ad impietatem relapsi, et ante finem vitæ nulla emendatione purgatis, nihil aliud quam mors æterna debetur. Sed nela et Deo ascribere causam talium ruinarum, qui etiam et æterna scientia præcognitum habet quid uniuscunque meritis retributurus sit, nemini tamen per hoc quod falli non potest, aut necessitatem, aut voluntatem intulit delinquendi. Si ergo a iustitia et pietate quis deficit, suo in præceps fertur arbitrio, seu concupiscentia trahitur, sua persuasione decipiatur. C Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil agit Spiritus sanctus ; nec tali negotio quidquam divinæ voluntatis intervenit, cujus opere multos scimus ne laberentur retentos, nullos autem ut laberentur impulsos. » (*Vinc. xiv.*) « Denique ad prevaricationem legis, ad neglectum religionis, ad corruptelam disciplinæ, ad desertionem fidei, ad perpetrationem qualisque peccati, nulla omnino est prædestinatio Dei : nec fieri potest ut per quem a talibus malis surgaat, per eum in talia decidatur. Si ergo in sanctitate vivitur, si in virtute proficitur, si in bonis studiis permanetur, manifestum munus est Dei, sine quo nullus boni operis fructus acquiritur. Si autem ab his receditur, et ad vitia atque peccata transiunt, nihil ibi Deus male tentationis immittit, et recessura non deserit antequam deserat, et facit pleniusque ne deserat, aut etiamsi discessit ut redeat. Caro autem hunc retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum investigare, cum scire sufficiat et ab illo esse quod statur, et non ab illo esse quod ruitur. » (*Objectio Vinc. xv.*) « Qui autem dicunt quod omnes illi fidèles, et quidem sancti, qui per peccatum ad æternam mortem prolapsi sunt, sic prædestinati sunt, sive a Deo ordinati postquam cediderunt, ut nec possint, nec velint per pœnitentiam liberari, non veraciter nec sapienter hoc dicitur. Qui enim a fide et sanctitate exciderunt sicut voluntate prolapsi sunt, ita voluntate non surgerunt, et dominatum concupiscentiarum quibus esse

cubuerunt sponte patiuntur. Si qui autem captivitatem suam gemunt, et judicantes semetipsos ad misericordiam Dei mutato corde configunt, non sine spiritu divinæ miserationis hoc faciunt. Hæc enim mutatio dexteræ Excelsi, qui innumeris lapsis dat pœnitentiam ut resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenebantur ad ipsius voluntatem. Nemini autem Deus correptionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoliat: quia qui se a Deo avertit, ipse et velle quod bonum est et posse sibi sustulit. Non est ergo consequens, sicut putant qui talia objiciunt, ut Deus quibus pœnitentiam non dederit resipientiam abstulerit, et quos non levavit alliserit: cum aliud sit insontem egisse in crimen, quod alienum est a Deo, aliud criminoso veniam non dedisse, quod de peccatoris est merito. » Sed quia isti inter se dissentunt, qui dicunt prædestinationem Dei facere ne quis posset salvari etiamsi velit: et Pelagiani sunt qui ascribunt totum homini posse per primæ conditionis sortem, quidquid ad salutis suæ statum pertinet, etiamsi divina gratia illum non adjuverit, quorum licet diversus error sit, tamen par impietas: ideo necessarium esse arbitramur Scripturarum testimoniis comprobare, hominem initio bonum a Deo esse conditum, quia vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona: sed neminem posse suo merito sine gratia Dei salvari, quia Veritas in Evangelio ait: « Nemo venit ad Patrem, nisi per me (Joan. xiv, 6); » et: « Sine me nihil potestis facere (Joan. xv, 5). » Unde Paulus ad Ephesios scribens, ait: « Gratia enim estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim dominum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. » Ipsi enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus (Ephes. ii, 8). » Et item: « Pax fratribus et charitas cum fide a Deo patre nostro et Domino Jesu Christo. Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptionem (Ephes. vi, 23). » Ad Romanos quoque idem ait: « Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum (Rom. vii, 24). » Et item: « Reliquæ, inquit, secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autem gratia, non ex operibus, aliqui gratia jam non est gratia (Rom. xi, 5). » Ad Corinthios quoque sic loquitur: « Gratia autem Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi. Non ego autem, sed gratia Dei mecum (I Cor. xv, 10). » De hoc quoque et Jacobus apostolus scripsit, dicens: « Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum (Jac. i, 17). » Et item: « Deus, inquit, superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (Jac. iv, 6). » Imo et Petrus in Epistola sua gratiam Dei auditoribus suis commendat dicens: « Gratia vobis et pax multiplicantur (II Petr. i, 2). » Et item: « Gratia autem erit vobis omnibus qui estis in Christo Jesu (I Petr. v,

PATROL. CXII.

A 14). » Et rursus: « Vos, inquit, fratres, præscientes custodie, ne in insipientium errorem transducti excidatis a propria firmitate. Crescite vero in gratia et cognitione Domini nostri et salvatoris Jesu Christi (II Petr. iii, 17). » Hinc etiam et Joannes in Apocalysi sua scripsit, dicens: « Gratia vobis et pax ab eo qui est, qui erat, et qui venturus est, et a septem spiritibus qui in conspectu ejus sunt, et a Jesu Christo, qui est testis fidelis, proxigenitus mortuorum, et princeps regum terræ; qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (Apoc. i, 4). » Liberum enim arbitrium homini datum nullus rite credens negare potest: sed si ad effectum boni operis pertigerit, munerus est gratiæ Dei: ubi autem dicitur, Noli hoc et noli illud, et ubi ad aliquid faciendum, vel non faciendum, in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium. (August. de Gratia et libero Arbitrio, c. 2.) « Nemo ergo causetur Deum in corde suo, sed sibi imputet quisque cum peccat, neque cum aliquid secundum Deum operatur, alienet hoc a propria voluntate. Quando enim volens operatur, tunc dicendum est opus bonum, tunc speranda est operis boni merces ab eo de quo dictum est, « qui reddet unicuique secundum opera sua (Mauth. xvi, 27). » Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper bona. Aut enim a justitia libera est, quando servit peccato, et tunc est mala: aut a peccato libera est quando servit justitiæ, et tunc est bona. Gratia vero Dei semper est bona, et per hanc fit ut sit homo voluntatis bonæ, qui prius fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit ut ipsa bona voluntas, quæ iam cœpit esse, augeatur, et tam magna fiat, ut possit implere divina mandata quæ voluerit, cum valde perfecteque voluerit. Ad hoc enim valet quod scriptum est: « Si volueris mandata servare, conservabunt te mandata (Eccl. xv, 16); » ut homo qui voluerit et non potuerit, nondum accepisse se plene velle cognoscat, et oret ut obtineat bonam voluntatem quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adjuvatur ut faciat quod jubetur. Tunc enim utile est velle cum possumus, et tunc utile est posse cum volumus. Nam quid prodest, si quod non possumus volumus, aut quod possumus nolumus? (De ecclesiasticis Dogmat., c. 20.) « Libertati quidem arbitrii sui commissus est homo statim in prima mundi conditione, ut sola vigilantia mentis adnitente, etiam in præcepti custodia perseveraret, si vellet, in id ad quod creatus fuerat permanere. Postquam vero seductione serpentis per Eman cecidit, naturæ bonum perdidit, pariter et vigorem arbitrii: non tamen electionem, ne non esset suum quod emendaret peccatum, nec merito indulgeretur quod non arbitrio diluisset. Monet itaque ad quærendam salutem arbitrii libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, et eam invitante ad salutem, ut vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est inspiratione Dei; ut autem consequatur quod eligit, vel quod sequitur, vel quod

49

occasione agit, Dei esse libere confitemur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus, ut acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostra potestatis est; ut adipiscamur quod acquiescendo admonitioni cœpimus, divini est munera; ut non labamur in adepto munere salutis, sollicitudinis nostræ est et cœlestis pariter adjutorii; ut labamur, potestatis nostræ est et ignaviae. » (*Hypomnest. vi, usque ad finem.*) « Contra reprehensores prædestinationis Dei in plurimis locis manifeste repugnat Scriptura sacra. Sed velim ab eis querere, milii pandant quo Judicio dictum est a Paulo et Barnaba prædicantibus verbum Dei in Lystris, « In præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas (*Act. xiv, 15*), » ut in idolatria simulacrorum perirent, et unam tantum gentem, id est Jacob, elegit sibi Dominus, et Israel in possessionem sibi (*Psal. xxxiv, 4*); cui soli utique legem ad cognoscendum se, postpositis, ut dixi, veteris generationibus, dedit. Vel cur iterum amissio facta est Judeorum, ut mundi fieret reconciliatio, id est omnium gentium, sicut dicit Apostolus: « Si enim amissio eorum reconciliatio est mundi, quæ assumptio nisi vita ex mortuis? » (*Rom. xi, 15.*) Quasi impossibile esset Deo omnipotenti universo mundo legem dare, salutem gratiae Christi conferre, vel, ut ita dicam, ab initio lapsus Adæ id agere, quod diversitate temporum fieri ejus arbitrio sedit. Doceant etiam quare missis a Spiritu sancto Paulo et Barnaba portare nomen Domini salutis causa in gentibus, cum transirent prædicantes Phrygiam et Galatæ regionem, vetiti sunt a Spiritu sancto loqui verbum in Asia; et cum venissent in Mysiam volentes ire in Bithyniam, non permisit eos, inquit, Spiritus Iesu (*Act. xvi, 7*). Sciebat, inquietus, Deus, quod credituri non essent: et ideo non eos ire permisit ad loquendum verbum. Nonne prohibitus ista sancti Spiritus aliud ostendit quam verbum Domini Jesu dicentes in Evangelio: « Spiritus ubi vult spirat? » (*Joan. iii, 8.*) Hinc cogitent, hinc pandant aliquid, quare spirat ubi vult, et non ubique. Dicant etiam quare prædicantibus prædictis Paulo et Barnaba Antiochiae Pisidiae Judæis et gentibus salutem, nullus credidit, nisi quos exinde Dominus præordinavit ut crederent. Siquidem et de ipsis pagina sancta testatur: « Et crediderunt, inquit, quotquot erant præordinati ad vitam æternam (*Act. xiii, 48*), » hoc est prædestinati.

Ecce in omnibus quæ ex auctoritate divina protulimus, habes misericordiam et judicium, et certum est quia personarum non est acceptor Deus, nec cūjusquam personam reveretur. Descende ergo, si vales, in profundum misericordiæ Dei: ascende, si sufficis, in altitudinem judicij ejus, distendere in longitudinem et latitudinem viarum ejus investigabilium, et si liquido penetraveris, hæc nobis tam metuenda et incomprehensibilia secreta, de quibus Paulus expavit, ipse intrepidus pande. Quantumlibet enim scire conaberis, judicia Dei comprehendere non vales, nec valebis, quia sicut nemo scit hominum quæ sunt ho-

A minis, ni spiritus hominis qui est in ipso, ita et quæ Dei sunt nemo scit, nisi Spiritus Dei (*Rom. xi, 35.*) Si qua ergo attingere valuerimus, non nostra solertia, sed dono Spiritus sancti revelata esse debemus agnoscere: si autem scire non datus quod supra nos est, nec a nostra parvitate queratur. Prædictum est enim a Scriptura sancta: « Autora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris in vanitate (*Eccli. iii, 52.*) » Et: « Altum sapere noli, sed time (*Rom. xi, 20.*) » Diximus namque de damnabili humani generis massa Deum præscilisse, misericordia non meritis, quos electione gratiae prædestinavit ad vitam: cæteros, qui judicio justitiae ejus ab hac gratia efficiuntur expertes, præcivit tantum proprio vitio perituros, non ut perirent prædestinas. Sed, ut dixi, quos in opera impietas et mortis ruituros præscivit, non præordinavit, nec impulit, in quibus Deum ad iracundiam provocans, fidem allatam ac prædicatam sibi accipere nolit, aut Deo judice non possunt, vel accepta male voluntur, et ob hoc traduntur in reprobum sensum, et faciant ea quæ non convenient, his prædestinatum esse poenam rite fatemur. Quod ut probari valeat, solum reor in exemplum sufficere Judam. Hunc enim Deus cum præciis-est in virtutis propriæ voluntatis pessimum fore, id est electione disciplinatus sui bene a Christo collata male usurum, et avulsa ardenter preti, Judæis Dominum traditurum, penitus ei prædestinavit ex merito, dicente per David Spiritu sancto: « Deus, laudem meam ne lacueris, quia os peccatoris et dolosi super me apertum est (*Psal. cxviii, 2.*) » Id est Judæ, vel Judæorum in Christum. Judæ, cum dicit: « Quid vultis mihi dare, et ego eum vobis tradam, (*Math. xxvi, 15.*) » Et post pecuniae sponsonem, dans signum traditionis: « Quemcumque osculatus fueris, ipse est, tenete eum. Ideo super me, ait, apertum est os Judæ. Cum enim osculum dedit, ore doloso aperuit quem taceant. Judæorum quoque, cum eum volentes dolere perdere, ut Evangelium pandit, clamaverunt dicentes: « Crucifige, crucifige (*Joan. xii, 6.*) » et post pusillum sequitur: « Constitue super eum patrem, » id est super Judam, « et diabolus sit a dextris ejus. Cum judicatur, execat condannatos, et oratio ejus fiat in peccatum. Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter. » Et post cetera quæ de eo sequuntur: « Pro eo quod inquit, nou fuit recordatus facere misericordiam, et persecutus est hominem iuopem et egenum, et compunctum corde morti tradere. » Et sequentia reliqua quæ in ejus prædicta sunt persona. Nam sicut narrat liber Actuum apostolorum, de eo prædicta, et in eo impleta esse sanctus probat apostolus Petrus, cum loco ejus unum ex iis qui cum apostolis congregati fuerant propter testimonium resurrectionis Iesu Christi, subrogari oportere denuntiat, dicens: « Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam per os David prædicti Spiritus sanctus de Iuda, qui fuit dux eorum qui comp-

henderunt Iesum: qui connumeratus erat in nobis, et sortitus est sortem ministerii hujus, et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, et suspensus crepuit medius, et diffusa sunt viscera ejus. Notum factum est autem omnibus habitantibus in Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille Acheldemah, hoc est ager sanguinis. Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat conmemoratio ejus deserta, et non sit qui inhabitet in ea, et episcopatum ejus accipiat alter (*Act. 1, 16 seq.*). Ubi ergo commemoratio operum ejus malorum a sancto Spiritu in Psalmis, priusquam esset praescitus est, non factus, quod talis adversus Filium Dei futurus esset. Si enim factus esset, inculpabilis esset, et Dei opificio reputaretur, non Judæ. Injuste etiam in eo prolatæ damnatio esset. Sed absit hoc a summe bono judice, auctore omium bonorum Deo, damnatore vero cunctorum malorum: quia mala Judæ, ut prædicti, præscivit, non fecit, et tamen in quibus præscivit, judicio justo tradens eum in reprobum sensum ut impleret permisit: et ideo permisit, quia per Spiritum sanctum eum peritum ante prædictum. Quia sicut Christum oportebat pati per Judam, præcینente per prophetas sancto Spiritu, ita op̄r̄ebat Judam perire, eodem sancto Spiritu prædicente. De eo quippe dictum est: « Nemo periret nisi filius perditionis (*Joan. xvii, 12*). » Nam poena illi prædestinata pro malis suis, in quibus, ut saepe dixi, præscitus est tantum, non prædestinatus. Verum autem esse quod diximus, licet plene sit disputatum, id est, perituri poenam esse prædestinata, audi Petrum apostolum, cum futuros esse pseudoprophetas, et magistros mendaces, et apostatas in Ecclesia dicit, sicut fuerunt in populo veteri: « Quibus judicium, inquit, jam olim non cessat, et perditio eorum non dormitat (*II Petr. ii, 3*). » Item Judas apostolus. « Subintroierunt, ait, quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc judicio impii, gratiam Domini nostri transferentes in luxuriam, et solum dominatorem et Dominum nostrum Jesum negantes Christum (*Judæ 4*). » Et Douinus in Evangelio peccatoriis: « Discedite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (*Matth. xxv, 34*). » Prædestinatis autem: « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum vobis paratum ab origine mundi (*Ibid., vers. 41*), id est prædestinatum. Tenenda est igitur inconcusse hujus disputationis regula, quæ testimonii claret Scripturarum, peccatores in malis propriis, antequam essent in mundo, præscitos esse tantum, non prædestinatos: poenam autem eis esse prædestinata secundum quod præsciti sunt. Parvulos quoque non renatos ex aqua et Spiritu sancto, prædestinata poena esse cibnoxios. Qui præsciti sunt, non propriis voluntatibus, quorum nullæ vel bonæ vel male sunt, nisi tantum in Adæ peccato, quod traxere nascentes, et in hoc manentes solverunt tempus vitæ præsentis. Quid enim justitia de iis faciat, quibus misericordia non subvenit, qui pura

A fide credit dicente Domino: « Qui non manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, non habebit in se vitam (*Joan. vi, 54*), » intelligit, et a contentione recedit. Qui vero secundum propositum Dei vivunt, præscitos esse et prædestinatos electione gratuitæ gratiæ ejus, et regnum eis cœlorum esse prædestinatum sine dubitatione dicendum est. Hoc enim Apostolus probat, cum eos prædestinatos et electos esse testatur antequam mundus constitueretur. Scribens enim Ephesiis dicit: « Sicut elegit nos in ipso, id est in Christo, ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus, qui prædestinavit nos in ad optionem filiorum per Jesum Christum in ipsum (*Ephes. i, 4*). » Taceat humana lingua, nec prorsus in prædestinatione de meritis extollatur, attendat dictum, « ante constitutionem mundi. » Divinæ voluntatis est hoc donum, non humanæ fragilitatis meritum. Denique attende quod sequitur: « In quo habemus redemptionem, ait, per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis in omni sapientia et prudentia, ut notum nobis faceret sacramentum voluntatis suæ, secundum beneficium placitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis et quæ in terra sunt, in ipso. In quo etiam et nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum voluntatem suam, ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui ante speravimus in Christo (*Ibid. vers. 7-12*). » Audi secundum divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis, id est quæ prævenit nos, ad quid? ut notum scilicet nobis faceret sacramentum voluntatis suæ. Nunquid meæ, aut tuæ, aut alterius, ut meritis constet? Absit, sed suæ, quæ etiam in iis quos prædestinavit opera bone præparet voluntatis, ut in iis ambulent. Secundum quod idem in eadem Epistola dicit: « Gratia enim estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis. Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus (*Ephes. i, 8-10*). » Audi, « in operibus bonis quæ præparavit Deus, et si quid te boni posse vides, age gratias præparanti quod potes, non propriæ voluntati, quæ omnino sine illo nihil potest qui dicit: « Sine me nihil potestis facere (*Joan. xix, 5*). » Noli itaque putare quod hæc et hujusmodi dicentes liberum voluntatis amputemus arbitrium, cum tamen constet ea quæ loquimur ex auctoritate divina pendere, vel, ut nobis calumniam objicitis, quod operando bene intentos, et in Dei proposito sollicitos prohibeamus. Quin potius, qui se dono gratiæ ad Dei misericordiam sentiunt pertinere, hortamur oportere incumbere orationibus, jejuniis, vigiliis, omnique operi voluntatis divinæ. Prædestinatis enim dicit Apostolus, cum tamen generale sit quod illi dicitur a Christo præle-

stinato secundum carnem ex semine David, prædestinante autem ipso secundum potentiam Dei Patris, cum Patre et Spiritu sancto. « Vigilate et orate, ne intratis in temptationem (*Matth. xxvi, 41*).» Item : « Vigilate in omni tempore, orantes ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, et stare ante filium hominis (*Luc. xxi, 36*).» Item : « Contendite intrare per angustum portam (*Luc. xiii, 24*).» Item : « Vos amici mei estis si feceritis quæ præcipio vobis (*Joan. xv, 14*).» Et multa alia, quæ longum est enarrare. Sed, ut superius commemoravi, qui eis dixit : « Sine me nihil potestis facere (*Ibid. xv, 5*), » per ipsum quæ jubentur facere possunt. Hujusmodi in Christo esse electos Dei ait Apostolus : « In quo et prædestinati sunt secundum propositum ejus qui omnia operatur (*Ephes. i, 11*).» Intellige dictum, qui omnia operatur, et crede opus esse Dei opera eorum qui ambulant secundum propositum. Qui ergo absque prædestinationis gratia sunt, id est alieni a proposito Dei, et perdurant in operibus malis, si etiam ex hac vita migraverunt, non eos dicimus, ut vos putatis, ita a Deo omnium opifice ordinatos ut perirent, tanquam ipse illis mores male vitæ creaverit, ipse ad omne opus mortis invitox præcipiaverit. Absit hoc a divino proposito. Non enim volens iniquitatem est Deus, nec mandavit cuiquam impie agere, nec alicui dedit laxamentum peccandi. Fecit enim ut essent omnia, et sanabiles nationes orbis terrarum : invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum. Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius. Nec dicimus, ut fingitis, etsi credere velint, vel bonis operibus Dei vacare, Deum hæc illis nolle prestare, cum hujusmodi velle Dei sit donum. Si ergo ex Deo est quod volunt, vult Deus perfectum fieri quod donavit. Si autem ex Deo non est, sed est de jactantia propriæ voluntatis, qui se meritit Deum æstimant promereri, manifeste quod volunt capere non possunt, quia non volentis, » inquit Apostolus, « neque currentis, sed miserentis est Dei (*Rom. ix, 1*); » et quia non potest homo a se facere quidquam, nisi datum illi fuerit desuper. Non hoc agit Deus summe bonus malitia, sed justitia, nec personarum acceptance, sed causarum secretarum discretione. Novimus nonnunquam quosdam volentes æternæ vite fidem accipere, et eam adipisci, quosdam autem non : aliquos etiam nolentes consequi, cum in eis divina gratia ut velint mutaverit voluntatem. Novimus aliquos etiam perfectos ex labore multorum annorum, prolapsos in ultimo vitæ suæ periisse : aliquos vero ab ineunte ætate sua in omni scelere et damnabilitate usque ad decrepitam ætatem perdurasse, et repente cœlitus inspirata salute raptos esse ad requiem regni cœlorum. Novimus etiam parvulos, quibus usus liberi arbitrii non est, ut de bonis aut malis eorum meritis judicemus, parentum manibus ad gratiam sacri baptismatis deportatos, et cum in uno eorum per manus sacerdotis mysterium fidei adimpleretur, aliquoties alterum in parentum manibus factum exanimem fraudatum

A gratia Salvatoris. Quis sapiens et intelligat hæc, aut quis idoneus erit eorum reddere rationem? Dicamus cum David : « Justus Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis (*Psal. cxliv, 17*); » et : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine : nimis profunda factæ sunt cogitationes tuæ (*Psal. xcii, 6*). » Dicamus etiam cum apostolo Paulo : « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et inestigabiles viæ ejus (*Rom. xi, 31*). » Sed si adhuc redita ratione vultis esse contentiosi, nec acquiescere veritati, nobis tamen quasi male de Deo iusta et misericordissimo sentiamus, calumniari desinite, sed ipsum potius Dominum Christum, cuius Evangelium sequimur, si audetis, arguite : cum illo iugium sumite litigandi, illi quod absit male sensisse de Deo Patre suo calumniamini, qui ait : « Multi quidem vocati, pauci vero electi (*Matth. xx, 16*); » et : « Nemo potest venire ad me, nisi datum ei fuerit a Patre meo (*Joan. vi, 66*), » et : « Non omnes continent verbum, nisi quibus datum est (*Matth. xii, 41*). » Cætera autem quam plurima. Falsum est ergo, inquires, quod ait Apostolus : « Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis suæ venire (*1 Tim. ii, 4*). » Omnino non est falsum, quia omne quod vult Deus facere potest, nec prorsus humana voluntate quod vult præpeditur. Sed quæro a vobis ut dicatis quare Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, quorundam, ut dicit Isaïas propheta (*Isa. vi, 10*), excœcat oculos ne videant, obdurat corda ne intelligent, ne convertantur et sanentur. Quod verum esse evangelista Johannes confirmat dicens de Judæis : « Propterea non poterant credere, quia dixit Isaïas : Excœcat oculos eorum, et obduravit cor eorum, ut non videant oculis, et non intelligent corde, et convertantur et sanem eos (*Joan. iii, 40*). » Item in Evangelio secundum Marcum, cum Jesum interrogarent discipuli sui de parabola seminis : « Vobis datum est, inquit, nosse mysterium regni Dei; illi autem qui foris sunt in parabolis omnia sunt, » videntes non videant, et auditentes non intelligent, ne quando convertantur et diuinitantur eis peccata (*Marc. iv, 11*). » Dicite igitur quare Deus, qui personarum acceptor non est, et vult omnes homines salvos fieri, aliorum corda reserat ad credendum, oculos illuminat ad videndum, et ad scientem mysterium regni cœlorum, quo scilicet salvi fieri possint; aliorum vero, ut lectionis textus dixit, involvit in parabolis veritatem, obtundit cor, excœcat oculos, claudit aures, ne Evangelium salutis agnoscant, ne remissionem accipient peccatorum? Dicite, quæstum, qualiter hæc loca Evangelii accipiuntur, docete quid hic de Deo, qui vult omnes homines salvos fieri, sentiat. Ecce jam generaliter salvi non sunt, cum aliis datur nosse viam salutis, aliis non datur. Hæc itaque canit Deus, non personarum acceptance facit, non in justitia, sed justitia inenarrabili, misericordia indebita. Quoniam vero hinc liquido utraque pars dicitur

nihil valemus, credamus tantum reum mortis ex judicis voluntate pendere. Ne quisquam autem putaret divino iudicio fieri non omnes homines salvari, dixit Apostolus : « Qui vult omnes salvos fieri (*I Tim. ii, 4.*) » Quapropter omnes homines qui salvantur, Deo volente salvantur. Deus enim noster Deus salvos faciendi, et Domini exitus mortis. Et quia ira in furore ejus, et vita in voluntate ejus, intelligite utique in furore justitiam, in voluntate misericordiam. Prædestinationem igitur negare, quam apud Deum esse probavimus, immane blasphemium est : quam non tantum, sicut soletis dicere, in apostolis debemus accipere, sed et in patriarchis, et prophetis, et martyribus, et confessoribus, in omnibus sanctis et dignis servientibus Deo. Hinc nemo glorietur, nemo desperet. Solus enim Dominus scit qui sunt ejus. In quantum autem possumus, omnes homines ad bonum opus exhortemur, nulli desperationem demus, pro invicem oremus, in conspectu Dei nos humiliemus dicentes : « Fiat voluntas tua. » Ipsius erit potestatis iudicium in nobis debitum mutare damnationis, gratiam prædestinationis indebitam prærogare.

Ecce habes, dilectissime frater, quod petisti. Sensus orthodoxorum atque catholicorum Patrum breviter in uno libello constructum, de præscientia et prædestinatione, de gratia et libero arbitrio : restat ut credas ac confitearis, imo firma fide et sana doctrina aliis prædictes quod credant et intelligent, Deum præscisse bonos et malos futuros : bonos autem tantum ut vitam æternam accipient prædestinasse, malos vero in æternum perituros tantum præscisse, non prædestinas. Gratia autem Dei quotquot salvi fuerint salutem adipisci. Libero autem arbitrio, quod per primi hominis lapsum corruptum fuerat, cum divina bonitas illud secundum suum placitum regere voluerit, mercedem promereri posse perpetuam. Cum autem homo illo abutitur per superbiam, non gloria ejus, sed poena dignum esse perpetua. Occulta autem atque secreta Dei, quæ soli patent cognitioni divinæ, neminem scrutari debere, ne plus volens sapere quam oportet sapere, pro veritate falsitatem et pro recta fide maximum errorem sequendo, in interitum decident sempiternum.

EPISTOLA VI.

AD HEBERARDUM COMITEM.

[Ex Sirmondo.]

Reverendissimo atque probatissimo viro HEBERARDO comiti RABANUS vilissimus servorum in Christo salutem.

Referentibus nobis fratribus nostris, qui præterito tempore Romanum perrexerunt, Ascribo videlicet et Hudperio presbyteris, de sospitate vestra et benignitate, quam non solum erga eos, sed etiam erga multos exhibere soliti estis, valde, fateor, gavisus sum, et Deo omnipotenti inde gratias agens deprecabar ut ipse qui cœpit in vobis opus bonum perficiat usque in diem Jesu Christi, quatenus plenam mercedem de bonis operibus vestris per Dei gratiam

A in futura vita percipere mereamini. Et quia prædicti fratres nostri nobis retulerunt vos expetere opusculum nostrum in laudem crucis Christi dudum conseratum, ex vestro verbo rogantes ut illud vobis transmitterem, voluntarie feci quod rogabant, et præterito anno per nuntium Gagauzardum ad nos venientem, et id ipsum expetentem, opusculum vobis transmisi, deprecans ut habeatis illud, et coram vobis legere faciatis, et si quid in eo dignum aliquid gratum vobis reperiatis, divinæ gratiae hoc deputetis, non numanæ solertiae : sin autem aliter quid in ipso inveniatis, mee imperitiae, et fragilitati humanæ magis imputetis quam malitia : qui, quantum Dei dono sapio et valeo, Christi famulis et Dominum timentibus atque amantibus gratum servitium impendere desidero, ut ipsi pro me oretis, quatenus veniam peccatorum meorum clementissimus omnium sæculorum iudex mihi tribuat et vitam conferat sempiternam.

B De cætero quoque, quia divulgatum in istis partibus constat quedam sciolum, nomine Gotescalcum, apud vos manere, qui dogmatizat quod prædestinatione Dei omnem hominem ita constringat, ut etiamsi quis velit salvis fieri, et pro hoc fide recta atque bonis operibus certet, ut ad vitam æternam per Dei gratiam veniat, frustra et incassum labore, si non est prædestinatus ad vitam, quasi Deus prædestinatione sua cogat hominem interire, qui auctor est salutis nostræ, non perditionis. Et jam hinc multos in desperationem suinet hæc secta perduxit, ita ut dicant : Quid mihi necesse est pro salute mea

C et vita æterna laborare? quia si bonum fecero, et prædestinatus ad vitam non sum, nihil mihi prodest; si autem malum egero, nihil mihi obest, quia prædestinatione Dei me facit ad vitam æternam pervenire. Hæc traditio multis in istis partibus scandalum est, et prædicatoribus Evangelii homines inobedientes facit, quia jam desperantes de semelipsis eos reddidit. Dicitur enim ipse doctor vester multa testimonia excerpisse de opusculis beatissimi et doctissimi Patris Augustini, quibus nititur suam sententiam affirmare, cum memoratus Pater et doctor catholicus, contra Pelagianos scribens, qui gratiae Dei contraria prædicatores fuerunt, defensor ejusdem gratiae, non destructor rectæ fidei fuerit. Nam ad Prosperum et Hilarium scribens, taliter de prædestinatione et præscientia disserens, ait (*De Prædest. sanct., c. 10.*) : « Prædestinatio est, quæ sine præscientia non potest esse : potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præscivit quæ fuerat ipse facturus ; unde dicitur : « Fecit quæ futura sunt ; » præscire autem potest etiam quæ ipse non facit, sicut quæque peccata : quia etsi sunt quædam quæ ita peccata sunt ut pœnitentiam etiam et peccatorum ; unde dictum est : « Tradidit illos Deus in reprobatam mentem, ut faciant ea quæ non convenienti (*Rom. i, 28.*) » non ibi peccatum Dei est, sed iudicium. Quocirca prædestinatione Dei, quæ in bono est, gratiae est preparatio. Gratia vero est ipsius prædestinationis effectus, Cui Patri

D prædestinatione et præscientia disserens, ait (*De Prædest. sanct., c. 10.*) : « Prædestinatio est, quæ sine præscientia non potest esse : potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præscivit quæ fuerat ipse facturus ; unde dicitur : « Fecit quæ futura sunt ; » præscire autem potest etiam quæ ipse non facit, sicut quæque peccata : quia etsi sunt quædam quæ ita peccata sunt ut pœnitentiam etiam et peccatorum ; unde dictum est : « Tradidit illos Deus in reprobatam mentem, ut faciant ea quæ non convenienti (*Rom. i, 28.*) » non ibi peccatum Dei est, sed iudicium. Quocirca prædestinatione Dei, quæ in bono est, gratiae est preparatio. Gratia vero est ipsius prædestinationis effectus, Cui Patri

assentit sanctus Hieronymus, in Ezechielis tractatu illam sententiam exponens, qua Dominus ad prophetam ait : « Loquere et dic ad eos : Hæc dicit Dominus Deus, si forte vel ipsi audiant, et si forte quietescant, quoniam domus exasperans est. » Loquitur autem hæc Deus ambigentis affectu, ut liberum hominis monstret arbitrium, ne præscientia futurorum mali vel boni immutabile faciat quod Deus futurum noverit. Non enim quia illa ventura cognoscit, necesse est nos facere quod ille præscivit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ipse novit futurum quasi Deus. Scripsit quoque prædictus Pater Augustinus libros duos de Prædestinatione sanctorum, in quibus totum quod confertur homini bonum, ex gratia Dei fieri, non ex hominis libero arbitrio, ex sententiis sanctarum Scripturarum sapientissime ostendit. Sed fuerunt aliqui qui aut non intelligendo, aut intelligi ea nolendo quæ ibi recte scripta sunt, in pravum sensum abducere conabantur. Contra quos beatus Prosper, qui ejus doctrinæ fideli executor fuit, describendo fortissime restitit, atque convictus de prædicto magistro sanctæ Ecclesiæ non recte eos sensisse. Scripsit enim memoratus vir, beatus scilicet Prosper, ad Rufinum de gratia et libero arbitrio : scripsit contra capitula calumniatorum Gallorum de prædestinatione; similiter et contra capitula objectionum Vincentianarum de eadem prædestinatione, necnon ad excerpta quæ ex Genuensi civitate ei sunt missa de prædestinatione congruentissime respondit. In quibus omnibus lector fidelis potest probare eum sensisse de prædestinatione Dei, ad salutem humani generis, non ad damnationem fieri. Unde nunc ex dictis memorati viri aliqua excerpere nobis placuit, et in hanc epistolam ponere, quibus objectionibus Vincentianis ita respondit dicens (*Vincentian. object. 41*) :

« Quomodo verum constabit quod Deus nolit omnes salvare, etsi omnes salvari velint, cum Veritas dicat : « Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cœlestis dabit bona potentibus se? » Qualiter fieri potest ut Deus, qui etiam illos salvat de quibus dici non potest quod salvari velint, nolit aliquos salvare, etiamsi salvari velint, nisi aliquæ causæ existant de quibus, quamvis sint nobis incognoscibiles, ipse tamen judicat bene, de quo dici non potest aliter cum quidquam facere debuisse quam fecerit? Remota ergo hac discretione quam divina scientia intra secretum justitiae suæ continet, sincerissime credendum atque profundendum est Deum velle ut omnes homines salvi siant. Si quidem Apostolus, cuius ista sententia est, sollicitissime precipit, quod in omnibus Ecclesiis piissime et custodiatur, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur : ex quibus quod multi perennt, pereuntium est meritum; quod multis salvantur, salvantis est donum. Ut enim reus damnetur, inculpabilis est Dei justitia : ut autem reus justificetur, ineffabilis Dei gratia est. » (*Object. 4.*) Item dicunt quod major pars generis humani

A ad hoc creetur a Deo, ut non Dei, sed diaboli facias voluntatem. Insandum oratione, et contra rationem est, dicere voluntatem Dei ex Dei voluntate regnandi, et Deum, damnatorem diaboli ejusque famularum, velle ut diabolo serviatur. Sed hoc catholicis Pelagiani consequenter se objicere existunt, qui Adæ peccatum transiisse in omnes diffunditur : quoniam si primam nativitatem originalis culpa non oblitet, non sint obnoxii diabolo parvuli, nec indigent erui de potestate tenebrarum, qui nunquam a suo auctore discesserint. Nos autem, qui omnes in Adam perisse profitemur (venit enim Filius querere et salvare quod perierat), nec dicimus id creari quemquam hominem ut diaboli faciat voluntatem, et agnoscamus omnem hominem non redemptum diabolo esse captivum. Prævaricatio enim hominis dispositæ a sæculis creationis ordinem turbare non potuit : et merito creatura peccatrix penalem dominationem illius patitur, cui relicto vero Domino sponte se vendidit. » (*Object. 7, 8, 9, 10.*)

« Hæc quippe servitus non institutio est Dei, sed iudicium. Qui autem dicunt quod hæc sit voluntas Dei ut magna pars Christianorum salva esse nec esset, nec possit, aut dicunt quod Deus nolit ut omnes catholici in fide catholica perseverent, sed velit et magna exinde pars apostaret, aut a sanctitatis proposito ruat, aut quod adulteria et corruptela virginum sacrarum ideo contingent, quia illas Deus a hoc prætestinavit ut caderent, nimis perverse sentiunt, et nequier hoc dicunt. Quia detestantur et abominanda opinio est, quæ Deum enjusquam malæ voluntatis aut male actionis credit auctorem, cuius prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra justitiam est. Universæ enim viae Domini misericordia et veritas. Adulteria enim mortalium et corruptelas virginum non instituere novit ea Divinitas, sed damnare, nec disponere, sed punire. Quæ mala homines cum admittunt, satis concupiscentis et cupiditatibus serviant, quas ab illa prima voluntaria prævaricationis labe traxerunt. »

Sed nullo modo credendum est hujusmodi homines in hanc desperationem ex Dei voluntate cecidisse, cum potius allevet Dominus omnes qui corruunt, et erigit omnes elisos. Nemo enim nisi illius gratia salvabitur. Dei ergo voluntas est ut in bona voluntate mancant, et priusquam deseratur neminem deserit. In libello igitur quem supra memoratus vir contra capitula calumniatorum Gallorum scripsit, justa finem ejusdem libri ita subnexit dicens (*Sent. 1*) :

« Quisquis igitur ex prædestinatione Dei, velut fatali necessitate, homines in peccata compulsos cogit deit in mortem, non est catholicus. Nullo enim modo prædestinatio Dei homines iniquos facit, neque cuiusquam omnino est causa peccati. » Item (*Sent. 2*) :

« Qui dicit quod ab iis qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferat percepta baptismi gratia originale peccatum, non est catholicus. Sacramentum enim baptismatis, quo omnia prorsus peccata delentur, etiam in eis verum est qui non sunt in re-

ritate mansuri, et ab hoc ad veram vitam non sunt prædestinati. » Item (Sent. 3) : « Qui dicit quod non prædestinati ad vitam, etiamsi fuerint in Christo per baptismum regenerati, et pie et juste viveant, nihil eis prospicit, sed tandem reserventur donec ruant, nec ante eos ex hac vita quam hoc eis contingat, auferri, tanquam ad constitutionem Dei talium hominum ruina referenda sit, non est catholicus : quia non ideo Deus tempus ætatis cuiquam prorogavit, ut diu vivendo corrueret, et a fide recta in sua longævitate desiceret, cum inter beneficia Dei numeranda sit ipsa longævitas, qua homo melior debuit esse non pejor. » Item (Sent. 4) : « Qui dicit quod non omnes vocentur ad gratiam, si de iis loquitur quibus Christus annuntiatus nos essemus, reprehendi non debet : quia scimus quidem in omnes fines terræ Evangelium destinatum, sed non putamus jam in omnibus terræ finibus prædicatum ; nec possumus dicere, quod ibi sit gratiae vocatio, ubi matris Ecclesiæ adhuc nulla est regeneratio. » Item (Sent. 5) : « Qui dicit quod qui vocati sunt, non æqualiter vocati sunt, sed alii ut crederent, alii ut non crederent, quasi cuiquam vocatio causa fuerit non credendi, non recte dicit. Quamvis enim fides non sit nisi ex Dei dolo et hominis voluntate, infidelitas tamen non est nisi ex sola hominis voluntate. » Item (Sent. 6) : « Qui dicit quod liberum arbitrium in homine nihil sit, sed sive ad bonum sive ad malum prædestinatione Dei in hominibus operetur, non est catholicus. Arbitrium enim hominis gratia Dei non abolet, sed adolet, et ab errore in viam revocat ac reducit, ut quod sua libertate erat pravum, Spiritu Dei agente sit rectum. Prædestinatione quoque Dei semper in bono est, quæ peccatum, sola hominis voluntate commissum, aut remittendum novit cum laude misericordie, aut plectendum cum laude justitiae. » Item (Sent. 7) : « Qui dicit quod Deus quibusdam filiis suis, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, ob hoc perseverantium non dedebet quia a massa perditionis præscientia Dei et prædestinatione non sint discreti, si hoc vult firmare quod Deus hujusmodi homines in bonis quæ donaverat noluerit permanere, et ipse eis causa aversionis extiterit, contra justitiam Dei sentit. Quamvis enim omnipotèntia Dei potuerit vires standi præbere lapsuris, gratia tamen ejus non prius eos deseruit quam ab eis desereretur. Et quia hoc ipsos voluntaria facturos defectione prævidit, ideo in prædestinationis electione illos non habuit. » Item (Sent. 8) : « Qui dicit quod non omnes homines velit Deus salvos fieri, sed certum numerum prædestinatorum, durius loquitur quam loquendum est de altitudine inscrutabilis gratiae Dei, qui et omnes vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, et voluntatis suæ propositum in eis implet, quos præscitos prædestinavit, prædestinatos vocavit, vocatos justificavit. justificatos glorificavit : nihil omnitem de plenitudine gentium, et de omni semine Israel, cui præ-

A paratum est in Christo regnum æternum ante constitutionem mundi. Ex toto enim mundo totus mundus eligitur, et ex omnibus hominibus omnes homines adoptantur. Nec potest ullo modo per ipsifidelitatem atque inobedientiam multorum, Dei promissio vacillare, dicentes ad Abraham : « In semine tuo benedicent omnes gentes. » Quod autem promisit potens est et facere, ut et qui salvantur ideo salvi sint, quia illos voluit Dominus salvos facere; et qui pereunt, ideo pereant quia perire meruerunt. » (Ad excerpta Genuen. 6.) « In eo autem quod Apostolus ait : « Non enim omnium est fides, » cur omnibus fides non detur, non debet fidem movere, qui credit ex uno omnes esse in condemnationem sine dubitatione justissimam, ita ut nulla esset Dei justa reprehensio, etiam si nullus inde liberaretur. Unde constat magnam esse gratiam quod plurimi liberantur, et quid sibi debetur in eis qui non liberantur agnoscant : ut qui gloriantur, non in suis meritis, quæ paria vident esse damnatis, sed in Domino gloriantur. Cur autem istum potius quam illum liberet, inscrutabilia sunt judicia ejus et investigabiles viæ ejus. » (Object. 8 Gallorum.) « Quare in præteritis sæculis dimiserit Deus omnes gentes ingredi vias suas, quando Jacob elegit sibi Dominus, et non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis : et cur qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei diceretur ; et quorum aliquando non misertus, nunc autem misereatur, et ubi dictum est : « Non plebs mea vos, ibi vocentur filii Dei vivi ; » et, quare quod quærebatur Israel non sit consecutus, electio autem consecuta est, cæteri vero excæcti sunt, impossibile est comprehendere, et periculosæ curiositatis est querere. Cum tamen quod nulla sit apud Deum iniquitas, nemini licet ignorare : quod nec alia gratia, aut alia fide quemquam hominum, sive ante legem, sive legis tempore, justificatum esse credendum sit, quam hac eadem, per quam Dominus noster Jesus Christus secundum consilium voluntatis suæ in fine sæculorum venit querere et salvare quod perierat. Causas vero operum et judiciorum Dei, qui ex toto ad humanas voluntates et actiones refert, quas tamen in parvolorum adoptione aut abdicatione non invenit, et dispensationes Dei ex liberi arbitrii vult mutabilitate variari, profitetur sibi esse scrutabilia judicia Dei, et vestigabiles vias ejus, et quod doctor gentium Paulus non audebat attingere, hic se æstimat reseratum posse vulgare. » Item (Sent. 9) : « Qui dicit quod non pro totius mundi redemptione Salvator sit crucifixus, non ad sacramenti virtutem, sed ad fidelium respicit partem, cum sanguis Christi pretium totius mundi sit : a quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut post redemptionem ad eamdem sunt servitutem reversi. Non enim cecidit verbum Domini, neque evacuata est mundi redemptio : quia etsi non cognovit mundus Deum in vasis iræ, cognovit tamen mundus Deum in vasis miserationis. »

ricordiæ, quæ Deus, nullis eorum meritis præcedentibus, eruit de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii dilectionis suæ. » Item (*Sent.* 10) : « Qui dicit quod quibusdam Evangelii prædicatio a Domino subtrahatur, ne percepta Evangelii prædicatione salventur, potest objectionis invidiam declinare patrocinio ipsius Salvatoris, qui apud quosdam, quos ait fuisse credituros, si mirabilium ejus signa vniuersitatem, noluit operari : et quibusdam populis vetuit apostolos evangelizare, et nunc aliquas adhuc gentes patitur extra gratiam suam degere ; cum tamen constantissima fide perceptum habeamus, in omnes mundi partes Ecclesiam dilatandam, nec ante esse hoc sæculum finiendum quam in universos fines terra Evangelium dirigatur, et omnis lingua constiteatur quoniam Dominus Jesus in gloria Dei Patris est. » Item (*Sent.* 11) : « Qui dicit quod per potentiam Deus homines in peccata compellat, merito reprehendit. Nec enim Deus, qui justitiæ ac bonitatis auctor est, et cuius omnia statuta et mandata contra peccatum sunt, quemquam ad peccatum cogere, et ab innocentia in facinora præcipitare credendus est. Si qui autem tam profundæ impietatis sunt, ut extra remedium correptionis habentur, non a Deo incrementa iniquitatis accipiunt, sed per semetipsos deteriores sunt, qui relinquunt a Deo, et sibi ac deceptoribus suis tradi propter præcedentia peccata meruerunt, ut eis peccatum sit ipsa etiam poena peccati. » Item (*Sent.* 12) : « Qui dicit quod quibusdam vocatis, et pie justaque viventibus, obedientia subtrahatur ut obedire desistant, male opinatur de bonitate Dei atque justitia, ut videatur ad impietatem pios cogere, et innocentiam bonis adimere, cum ipse sit pietatis atque innocentiae largitor et custos. Qui ergo Deo adhæret, Spiritu Dei agitur : qui autem a Deo recedit, propria voluntate obedire desistit. » Item (*Sent.* 13) : « Qui dicit quod quidam hominum non ad hoc a Deo creati sunt ut vitam adipiscantur æternam, sed ut habitum tantummodo saeculi præsentis ornarent, et ad utilitatem nascerentur aliorum, melius loqueretur dicens quod Deus, qui creator est omnium, non frustra etiam eos condit quos prævidit vitæ æterne participes non futuros, quia etiam in malis hominibus bonum Dei opus est ipsa natura, et laudabilis est in impiorum damnatione justitia. Non potest autem merito reprehendi qui dicit quod etiam talium conditione mundus ornetur, et quod si qui sibi sua iniquitate nocituri sunt, ad utilitatem nascantur aliorum. Neque enim quamlibet innumerable multitudine impiorum indecora est mundo, aut inutilia Dei regno, cum etiam per ipsorum veniat propaginem regeneranda generatio, et in eis tolerandis ac diligendis populus Dei fiat illustrior, discens bonitatem et patientiam ab illo qui pluit super justos et injustos, et solem suum oriri facit super bonos et malos. » Item (*Sent.* 14) : « Qui dicit quod qui evangelicæ prædicationi non credunt, ex Dei prædestinatione non credant, et quod Deus

A ita definierit ut quicunque non credunt, ex ipsis constitutione non credant, non est catholicus. Sicut enim fides, quæ per dilectionem operatur, Dei donum est, ita infidelitas constitutio Dei non est, quia Deus poenas criminum novit ordinare, non criminaria. Nec consequens est ut quod non remiserit, ipse commiserit. Prædestinatus itaque vivit in fide sibi donata : non prædestinatus perit infidelitate voluntaria, non coacta. » Item (*Sent.* 15) : « Qui dicit quod idem sit præscientia quod prædestinatione, in bonis sine dubio operibus nostris duo ista permisit. Quæ enim ex Dei munere habemus, et quæ prescrita dicuntur, non possunt non esse prædestinata; et quæ prædestinata appellantur, non possunt non esse prescrita. In malis autem operibus nostris sola præscientia Dei intelligenda est : quia sicut prescrivit et prædestinavit quæ ipse facit, et ut faceremus dedit : ita præscivit tantum, non etiam prædestinavit, quæ nec ipsa fecit, nec ut faceremus exigit. » His ergo omnibus ita ex sacris doctoribus probatis atque in diversis opusculis suis diverso stylo, non diversa fide, probatis, bonum mihi videtur ut novelli doctores sanctorum Patrum et catholicorum doctorum sequantur vestigia, non a recto tramite eorum traditionis in erroris devia secedentes corruiant : quia, sacra Scriptura dicente, via regia gradientum est his qui ad vitam volunt pertinere æternam, neque ad dexteram, neque ad sinistram a quoquam temere declinandum : quia sic via recta dicit ad vitam, sic devia errorum ad mortem tendunt perpetuam. Unde propheta Dominum precatur dicens : « Deduc me, Domine, in via tua, et ambulabo in veritate tua. » (*Psal.* lxxv, 11.) Et item : « Deduc me, Domine, in semita recta, propter inimicos meos. » (*Psal.* xxv, 11.) Et item : « Viam iniquitatis amove a me et in legem tua misere mei. Viam veritatis elegi, iudicium tua non sum oblitus. » (*Psal.* xviii, 29, 30.) Quod sit autem hæc via recta, et via veritatis, ipsa Veritas in Evangelio ostendit dicens : « Ego sum via, et veritas, et vita (*Joan.* xiv, 6). » « Qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite (*Joan.* viii, 12). » Et alibi : « Ego sum, inquit, et via, et veritas. Per me si quis introierit, salvabitur : et ingressus gredietur, et egredietur, et pascua inveniet. » (*Joan.* x, 9.) Ille autem qui dicit, sicut prædicanda pietas, pudicitia, et charitas, et cætere virtutes, ita prædestinatione prædicanda est, ut qui obedienter hæc audit, non in homine, ac per hoc ne in se ipso, sed in Domino glorietur, bene hoc dicit, si discrete et secundum auditorum qualitatem prædicationem suam temperat, ne forte insirmus auditor inde scandalum sumat unde debuit vitam haurire. In scrutando autem et meditando Scripturas sacras oportet lectorem caute et prudenter agere, ne forte velit plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem et secundum rationem fidei. Unde etiam Sapientia per parabolas docet dicens : « Ne invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte se

B scientia Dei intelligenda est : quia sicut prescrivit et prædestinavit quæ ipse facit, et ut faceremus dedit : ita præscivit tantum, non etiam prædestinavit, quæ nec ipsa fecit, nec ut faceremus exigit. » His ergo omnibus ita ex sacris doctoribus probatis atque in diversis opusculis suis diverso stylo, non diversa fide, probatis, bonum mihi videtur ut novelli doctores sanctorum Patrum et catholicorum doctorum sequantur vestigia, non a recto tramite eorum traditionis in erroris devia secedentes corruiant : quia, sacra Scriptura dicente, via regia gradientum est his qui ad vitam volunt pertinere æternam, neque ad dexteram, neque ad sinistram a quoquam temere declinandum : quia sic via recta dicit ad vitam, sic devia errorum ad mortem tendunt perpetuam. Unde propheta Dominum precatur dicens : « Deduc me, Domine, in via tua, et ambulabo in veritate tua. » (*Psal.* lxxv, 11.) Et item : « Deduc me, Domine, in semita recta, propter inimicos meos. » (*Psal.* xxv, 11.) Et item : « Viam iniquitatis amove a me et in legem tua misere mei. Viam veritatis elegi, iudicium tua non sum oblitus. » (*Psal.* xviii, 29, 30.) Quod sit autem hæc via recta, et via veritatis, ipsa Veritas in Evangelio ostendit dicens : « Ego sum via, et veritas, et vita (*Joan.* xiv, 6). » « Qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite (*Joan.* viii, 12). » Et alibi : « Ego sum, inquit, et via, et veritas. Per me si quis introierit, salvabitur : et ingressus gredietur, et egredietur, et pascua inveniet. » (*Joan.* x, 9.) Ille autem qui dicit, sicut prædicanda pietas, pudicitia, et charitas, et cætere virtutes, ita prædestinatione prædicanda est, ut qui obedienter hæc audit, non in homine, ac per hoc ne in se ipso, sed in Domino glorietur, bene hoc dicit, si discrete et secundum auditorum qualitatem prædicationem suam temperat, ne forte insirmus auditor inde scandalum sumat unde debuit vitam haurire. In scrutando autem et meditando Scripturas sacras oportet lectorem caute et prudenter agere, ne forte velit plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem et secundum rationem fidei. Unde etiam Sapientia per parabolas docet dicens : « Ne invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte se

• tatus evomas illud, et perjures nomen Dei. » *(Prov. xxv, 16.)* Et similiter qui docet alium, sic debet sermonem doctrinæ temperare, ut qui audit verum audiat, et qui audit intelligat; sic enim apostolicam formam in docendo servat: quod quibusdam auditoribus suis ait: « Ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam autem non hujus seculi, neque principum sæculi, qui destruuntur; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante secula in gloria nostra (I Cor. i, 1, 4 Seq.). » Unde et alibi idem Apostolus hortatur dicens: « Omnia vestra ad ædificationem flant, et omnia honeste ac secundum ordinem flant. » *(I Cor. xiv, 40.)* Hinc quidam doctorum rectissime ait: Dolosi autem vel imperiti medici est, etiam utile medicamentum sic alligare, ut arte non possit absolviri. Unde et in lege veteri per Moysen Dominus mandat dicens: « Si quis aperuerit cisternam, et foderit, et non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam, reddit dominus cisterna præmium jumentorum. » *(Exod. xxi, 33.)* Cujus figura mysterium beatus Gregorius exponit dicens (*Moral. xvii, 14*): « Quid est aperire cisternam, nisi intellectu valido Scripturæ arcana penetrare? Quid autem per bovem et asinum, id est mundum immunandumque animal, nisi fidelis quisque et infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, eam cooperiat, ne illuc bos vel asinus ruat. Id est qui in sacro eloquio jam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat, ne per scandalum mentis aut fidelem parvulum, aut infidelem qui eredere potuisse, interimat. Ex morte enim jumentorum debet premium, qui illud scilicet admisisse convincitur, unde ad agendam poenitentiam reus tenetur. Quisquis namque ad alta scientiæ fluenta perveniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contexerit, pœna reus addicitur, si per verba ejus in scandalum, seu munda, seu mens immunda capiatur. Operienda est itaque cisterna: quia coram

A parvulis mentibus tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima delabatur? Non omnia possumus omnes. Sed unusquisque nostrum proprium habet donum ex Deo, alius sic, alius vero sic. Unde et Salvator in Evangelio divinitus ad hoc discipulorum suorum perpendens imbecillitatem ait: « Adbuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit, » etc. *(Joan. xvi, 12.)* Si enim Dominus noster auditorum suorum pensabat qualitatem, qui nos sumus ut in omnibus omnia æqualiter prædicanda esse censeamus? Maxime cum ipse Dominus dicat: « Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, » etc. Insipliens medicus B est qui malagma suum ita format, ut impositum magis noceat quam expeditat ægrototo. Sapiens autem medicus primum explorat ægritudinem infirmitatis, et sic bene temperando juxta qualitatem ægritudinis adhibet medicinam salutis.

Hæc ergo, amice charissime, ideo tibi scripsi, ut cognosceres quale scandalum de illis partibus opinio veniens in hoc populo generaverit, et si quis manens apud te docet quæ rectæ fidei sunt contraria, prohibeas eum, ut cesset ab hac secta, dicasque ei: Vide, frater, ne hac licentia tua in prædicando offendiculum fiat infirmis, et tuo dogmate ne perdas eum pro quo Christus mortuus est, quia sanguis ejus requiritur de manu tua. Confido enim te, vir veerande, bene esse Christianum, nec aliquid te habere velle in tua mansione quod Evangelio Christi aduersetur: sed magis hoc quod placeat Deo, et ad salutem pertinet animarum. In qua voluntate et in quo studio divinitas Domini nostri Jesu Christi in columem in æternum te conservare dignetur.

EPISTOLA VII.

AD LUDOVICUM GERMANIAE REGEM.

Mittit acta, a concilio Moguntini pro juribus et immunitatibus ecclesiasticis, ipsò (Rabano) presidente, celebrati anno Domini 847, tempore Leonis papæ IV et Lotharii imperatoris.

(Apud Mansi, Concil., tom. XIV, pag. 900.

Domino serenissimo et Christianissimo regi Ludo-

a Occasio hujus concilii celebrandi eadem fuit Meldensis: nimur quod cum a laicis bona ecclesiarum, jura pariter et personæ, assidue invaderentur, deque his frequentes apud regem querelæ essent, ille ad liberandam istis malis Ecclesiam congregari fecit synodum provincialem, cui Rabanus archiepiscopus, vir doctrina, probitate atque scientia valide insignis, præesse deberet. Qui quotve episcopi huic concilio interfuerint, quæ tractaverint, atque per canones servanda definiverint, epistola synodal is, quæ cum subjectis capitulis missa est ad Ludovicum Germaniæ régem, manifeste satis indicat. Ad banc etiam synodum spectat, quod Francorum annales de feinina quæ novam se prophetidem jactabat, munusque publice docendi et concessionandi usurpabat, notato anno tradunt sic: « Eodem anno 847 mulier quædam de Alemanie partibus nomine Thiota, pseudoprophetissa, Mognitacum venit, quæ Salomonis episcopi parochiam

D non minime deturbaverat. Nam certum consummationis sæculi diem, aliaque perplura Dei solius notitia cognita, quasi divinitus sibi revelata, scire se fatebatur; et eodem anno ultimum diem mundi imminere prædicabat. Unde multi plebeii utriusque sexus, timore percussi ad eam venientes, munera illi ferebant, seque orationibus illius commendabant. Et, quod gravius est, sacri ordinis viri doctrinas ecclesiasticas postponentes, illam quasi magistrum coelitus destinatam sequebantur. Hæc in presentiam episcoporum apud Sanctum Albanum deducit, et diligenter de suis assertionibus requisita, presbyterum quendam sibi ea suggestisse et se talia quæstus causa narrasse professa est. Quapropter synodali judicio publicis cesa flagellis ministerium prædicationis, quod irrationaliter arripuit, et sibi contra morem ecclesiasticum vindicare præsumpsit, cum dedecore amisit, suisque vaticiniis tandem confusa finem imposuit. » *Sev. Bin.*

vico veroe religionis strenuissimo rectori, ac defensori sanctae Dei Ecclesie, una cum uxore et prole sua, ejusque fidelibus, vita et salus, honor et benedictio, cum victoria sine fine mansura.

Dignissimæ reverentiae vestræ patefecimus nos humillimi famuli vestri, Rabanus videlicet, Moguntiensis Ecclesie indignus archiepiscopus, cum coepiscopis meis qui ad prædictæ Ecclesie dioecesis pertinent: hoc est, Samuele, Egorbaklo, Batutato, Hebone, Gorbratho, Hemmone, Waltgario, Ansgario, Osgario, Lantone, Salomone et Geberhardo, cum reliquis collegis nostris chorepiscopis, abbatibus, monachis, presbyteris, et ceteris ecclesiasticis ordinibus: quia venimus secundum jussionem vestram in civitatem Moguntiam, ibique pariter adunati, post triduanum jejuniun, quod cum litanis celebravimus, divinam suppliciter postulantes clementiam, quatenus sancta gratia sua conventum et actionem ipsius synodi sibi acceptabilem facere dignaretur, et Christiano populo proficenter ad salutem et vitam perpetuam, vobisque ad æternum honorem et gloriam. Ubi etiam decrevimus ut singulis parochiis per episcopos et clericos, per abbates et monachos, oratio pro vobis et pro vestra conjugi, simul prole nobilissima fieret (cujus orationis summa est, missarum tria millia et quingenta, et psalteriorum mille septingenta): hoc omni devotione postulantes ut Deus omnipotens diuturnam vobis sanitatem ac prosperitatem concedat, regnumque vestrum diu stabilit ab omni hoste defensum in terra, postque hujus vitae terminum in regno colesti gloriam vobis simul cum sanctis suis concedat sempiternam. Tunc vero considentes in claustris sancti Albani martyris, secundum morem illum, quo priscis temporibus sub Carolo imperatore Hildebaldo et Richolpus cum ceteris episcopis et abbatis illuc convenientibus fecerunt, et corporibus in Dei nomine communii consensu et voluntate tractare pariter de statu veræ religionis, atque utilitate et profectu Christianæ plebis. Convenit inter nos de nostro communii collegio clericorum atque monachorum duas facere turmas, sicut et fecimus: ita ut in una turma considerent episcopi cum quibusdam notariis, legentes atque perscrutantes sanctum Evangelium, nec non Epistolas et Actus apostolorum, canones quoque, ac diversa sanctorum Patronum opuscula, cum ceteris sacris dogmatibus, diligent studio perquirande quibus modis statum Ecclesie Dei et Christianæ plebis profectum sana doctrina et exemplis justitiae inconvulsu, largiente gratia Dei, perficere et conservare possent. In alia vero turma sederunt abbates ac probati monachi, regulam sancti Benedicti legentes, atque tractantes diligenter qualiter monachorum vitam in meliorem statum atque augmentum cum Dei gratia perducere possent, et ubicunque per negligentiam atque desidiam regularum ordinis dilapsus fuisset, rursum secundum normam regulæ sancti Benedicti ad integrum restitueretur. His ergo ita dispositis atque peractis,

A primo decrevimus unicuique personæ vel sexi congruum honorem impendere secundum dictum sancti Petri primi pastoris Ecclesie, quo ait: « Omnes howeverate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Servi, subditi estote in omnem timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis, haec est enim gratia in Christo Iesu Domino nostro (I Petr. ii). » Cui paria doctoratum, ad Timotheum discipulum suum scribens, ait: « Attende tibi et doctrinæ, insta in illis, hoc eam faciens et te ipsum salvum facies, et eos qui te audiunt. Seniores ne increpaveris, sed obsecra et patrem; juvenes, ut fratres; annos, ut mores; juvenulas, ut sorores, in omni castitate (I Tim. iv). » Insuper etiam congruum esse viam ei sacerdotes et Ecclesie Dei iure legitime incontroversabilem honorarentur; de quibus Dominus ait: « Qui mihi audit, me audit; et qui vos recipit, me recipit; qui autem me recipit, recipit eum qui me misit (Luc. x, Matth. x). » Et Apostolus ad Hebreos: « Obedite, inquit, præpositis vestris, et subiecto eis: ipse enim pervigilavit, quasi rationem reddituri pro animabus vestris (Hebr. xiii). » Nam de reverentia ecclesiarum Dominus ait: « Dominus meus orationis vocabitur cunctis gentibus (Is. xlii, Lvi). » Unde etiam legitur in Evangelio (Marc. ii, Joan. ii), quod ipse Dominus cum venisse ad Ierusalem et introisset in templum, eos qui negotia terrena et emptiones atque venditiones illicitas in eodem exercabant, quasi flagellum de funiculis faciens, omnes inde ejacerit. Proh dolor! his temporibus et loca sancta venerantur, paucum ministeri Dei conigne honorantur: sed versa vice illi qui honorari debuerant flagellantur, spoliatur atque diversis calamitatibus franguntur. Unde necessitas magna nos cogit pro hac re ad vos reclamare, petere, ut sicut apud antecessores vestros reges atque imperatores qui ante vos fuerunt, honorem sancta Dei Ecclesia habuit, et per immunitatem eorum possessiones ecclesiasticae involvuntur, manentesque in eis semper illasi perseveraverunt: ita apud vos modernis temporibus incontaminata permaneant. Zelo enī Dei aperte vos defendere Ecclesias Christi, qui vobis regnum in terra et dominationem traxit, ut per nullius suggestiones iniquas vestram concessionera, quam in elemosynam vestram Ecclesia Christi contulisti, sinatis permutari. Quia indestum est ut hoc quod non solum Christianis temporibus a Christianis imperatoribus, sed etiam a paginis regibus tempore gentilitatis ad honorem Dei collatum est, vestris temporibus in vestro regno permittetur. Nam legitimus apud Esdras quod Artaxerxes rex Esdræ scribæ legis Dei per epistolam mandauit, ita dicens: « Ego Artaxerxes rex statui aliquem decrevi omnibus custodibus arcæ publicæ qui sunt trans flumen: Quodcumque petierit a vobis Esdras sacerdos scriba legis Dei cœli, quod ad ritum Dei cœli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cœli: ne forte irascatur contra regnum regis et

C
D
E

« filiorum ejus. Vobis quoque notum facimus de univer-
soris sacerdotibus, et Levitis, et cantoribus, et janitoribus, Nathinæis, et ministris domus Dei hujus, ut vectigal, et tributum, et annonas non habent potestatem imponendi super eos. Tu autem, Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue judices et præsides, ut judicent omni populo qui est trans flumen, his videlicet qui noverunt legem Dei tui, sed et imperitos docete libere. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, et legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exsilium, sive in condemnationem substantiae ejus, vel certe in carcere (I Esdr. viii). »

De Christianis vero regibus et imperatoribus non necesse est aliqua exempla powere, cum omnes qui rectæ fidei et sani dogmatis fuerint, a Constantino imperatore, qui primus imperatorum Christianorum religionem defendere atque honorem Ecclesiarum Dei amplificare coepit, usque ad vos, semper in hoc studio solerter laboraverint ut Ecclesia Dei pacem et tranquillitatem haberet, quatenus cultus Dei uncontaminatus foret, et servi ejus sine impedimento Deo delectabiliter deservirent. Qualis autem vindicta illis qui contra mandata Dei et contra iussionem vestram Ecclesiae Christi per avaritiam molestiam inferunt, conveniat, in sequentibus per sanctorum Patrum canones, et per doctrinam divinarum Scripturarum congruo loco demonstravimus. Non enim formidamus, juxta exemplum Domini Salvatoris, corruptoribus templi Dei et contaminatoribus sanctorum locorum judicium congruum inferre: quia si illi a Christo Deo ejeti sunt foras de domo Dei qui per cupiditatem terrenam violabant sanctum locum, non est iniquum insolentibus et se corrigere nolentibus canonicum inferre judicium, ut sentiant correpti quod ante voluerunt sentire leniter admoniti. Deus omnipotens vos in sua iustitia confortet, et illescum ab omni hoste protegat.

CAPITULA.

CAP. I.—*De fide catholica.*

Initium actionis nostræ de fide esse decrevimus, quæ honorum est omnium fundamentum: et quamvis sine fide, ut dicit Apostolus (Hebr. xi), impossibile sit placere Deo, fides tamen indiget operæ, quia fides sine operibus mortua est (Jac. ii). Ideo beatus Gregorius: Ille, inquit, vere credit qui exercet operando quod credit. Quapropter de fide nostra omnes omnino Christianos alterutrum interesse jugiter admonere et docere oportet: maxime tamen Domini sacerdotes in eo certamine laborare debet, ut firmiter ab omnibus teneatur.

CAP. II.—*De dogmate ecclesiastico.*

Cum igitur omnia concilia canonum qui recipiuntur sint a sacerdotibus legenda et intelligenda, et

* Deest habeat aut aliquid ejusmodi.

A per ea sit eis vivendum et prædicandum; necessarium duximus, ut ea quæ ad fidem pertinent, et nihil de extirpandis vitiis et plantandis virtutibus scribatur, hoc ab eis crebro legatur, et bene intelligatur, ut in populo prædicetur. Et quilibet episcopus a homiliis continentibus necessarias admonitiones, quibus subjecti erudiantur: id est de fide catholica, prout capere possint: de perpetua retributione honorum, et æterna damnatione malorum, de resurrectione quæque futura, et ultimo judicio, et quibus operibus posse promereri beata vita, quibusve excludi. Et ut easdem homilias quisque aperte transferre student in rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam, quo facilius cuncti possint intelligere quæ dicuntur.

CAP. III.—*De sacramento baptismatis.*

Sacramenta itaque baptismatis volumus ut concorditer atque uniformiter in singulis parochiis secundum Romanum ordinem inter nos celebrentur jugiter atque conserventur: id est, scrutinium ad ordinem baptismatis, sicut in decretis Leonis papæ sub duabus continetur capitulis. In capitulo quinto: Hæc duo tempora, id est Pascha et Pentecostes, ad baptizandum a Romano pontifice legitima sunt præfixa. Item in capitulo sexto: Non interdicta licentia, quia in baptismo tribuendo quolibet tempore periclitantibus subvenitur. Et Siricius b: In qualibet necessitate fuerit opus sacri unda baptismatis, omni volumus celeritate succurri. Debent igitur episcopi cum magna diligentia presbyteris suis tradere baptismi sacramentum, et quid in eodem renuntiandum, quidve credendum sit. Renuntiatur enim diabolo et operibus ejus. Opera vero diaboli, opera carnis esse intelliguntur: quæ sunt: homicidia, fornicationes, adulteria, ebrietates, et multa alia his similia, quæ diabolico instinctu prius cogitatione mentis concipiuntur quam opere perpetrentur. Pompæ vero ejusdem sunt: superbia, jactantia, elatio, vana gloria, fastus, et alia quamplurima quæ ex his oriri videntur.

CAP. IV.—*De pace et concordia.*

Sane opus est ut pax et concordia sit atque unanimitas in populo Christiano, quia unum Deum Patrem habemus in cœlis, et unam matrem Ecclesiam, unum fidem, unum baptismum: ideo in una pace et unanimitate concorditer vivere debemus, si ad unam et veram hereditatem regni cœlestis cupimus pervenire: « Quia non est dissensionis Deus, sed pacis » (II Cor. xiv), ut ipse ait. Igitur si inter omnes fideles pax et concordia habenda est, dicente Apostolo: « Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum (Hebr. xii): » multo magis inter episcopos et comites esse debet, qui post imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt. Ita enim inter se concordare debent, ut alterutrum sibi ad Dei servitium peragat-

^b Epist. 4, ad Himerium, Tarragonensem episcopum.

dum, et ministerium suum recte excludendum, non solum non noceant, quin potius adminiculio sint.

CAP. V. — *De conspiratione.*

Si vero pax et concordia summum inter homines et maxime Christianos bonum judicatur, et præmio summo remunerandum, id est, ut ejus merito filii Dei vocemur (*Matth. v.*), nonne e contrario discordia et dissensionis summum est malum, et summa poena plectendum, ita ut sapiens dicat, animam Domini illum detestari, qui inter fratres discordias eminat (*Prov. vi.*), atque ideo filius diaboli non immrito nominetur? Unde statuimus, atque auctoritate ecclesiastica confirmamus, eos qui contra regem vel ecclesiasticas dignitates, sive reipublicæ potestates in unoquoque ordine legitimas dispositiones [*Forte, legitima dispositione. HARD.*] constitutas, conjurations et conspirationes rebellionis et repugnantiae faciunt, a communione et consortio catholicorum veram pacem amantium submovendos, et nisi per penitentiam et emendationem paci se ecclesiasticæ incorporaverint, ab omnibus filiis pacis sancimus extores.

CAP. VI. — *De immunitate rerum ecclesiasticarum.*

Quisquis [*Al. Si quis. HARD.*] fastu superbie elatus domum Dei dicit contemptibilem, et possessiones Deo consecratas, atque ad honorem Dei sub regiæ immunitatis defensione constitutas, inhoneste tractaverit, vel infringere præsumperit, quasi invasor et violator domus Dei excommunicetur. Debet etiam ut indignationem ipsius domini regis sentiat, cuius benevolentia contemptor et constitutionis prævaricator exstitit. Nibilominus tamen rex suæ concessionis immunitatem ab omnibus ditioni suæ subjectis illæsam conservari præcipiat, assensum vero non prebeat improvide affirmantibus, non debere esse res Dominicæ, id est Domino dominatum deditas, ita sub defensione regis, sicut propriæ suæ sunt hereditates: magisque advertat, quia quanto Deus excellentior est homine, tanto præstantior est divina causa mortalium possessione. Quocirca decipitur quisquis plus in propriis quam in Dominicis rebus gloriatur: quarum divinarum rerum defensor et custos divinitus statutus, diligenter cura non solum eas servare, sed etiam multiplicare debet, magisque ea quæ diximus præstantiora, quam sua defendere illum oportet et augmentare. Si quis igitur insanus importunitate improbitatis regem a recto proposito avertere tentaverit, nullisque remedii mitigari posse visus fuerit, licet obsequiis aliquibus transitoriis sit necessarius, abjiciendus ab eo projiciendusque re est, juxta illud evangelicum: « Si pes, manus oculusve tuus scandalizat te, erue illa, et projice abs te (*Matth. xviii.*). »

CAP. VII. — *De potestate episcoporum super res ecclesiasticas, eorumque convenientia cum laicis, deque abominandis perversis præmiis.*

Ut episcopi potestatem habeant res ecclesiasticas prævidere, regere, et gubernare, atque dispensare,

A secundum canonum auctoritatem, volumus: et si laici in eorum ministerio obedient episcopis ad regendas Ecclesias, viduas et orphantos defendendos, et ut obedientes sint eis ad eorum Christianitatem servandam: consentientesque sint comites et judices præsulibus suis ad justicias faciendas juxta precepta divinae legis, et nullatenus per aliquorum inendacium, vel falsum testimonium, neque per perjurium, aut per præmium, lex justa [*Al. divisa HARD.*] in aliquo depravetur.

CAP. VIII. — *De proprietatibus ab episcopis vel presbyteris post ordinationem acquisitis.*

In concilio Carthaginensi (*Conc. Carthag. m. c. 10*) scriptum est ut præsbyteri, diaconi, vel quicunque clerici, qui nihil habentes ordinantur, et tempore episcopatus vel clericatus sui agros vel quacunque prædia suo nomine comparant, tanquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur, nisi dominici ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsi proprii aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit, faciant inde quod eorum proposito convenit. Quod si a suo proposito retrorsum exorbitaverint, honore ecclesiastico indigni tanquam reprobi judicentur. Presbyteri vero non vendat rem ecclesiæ ubi sunt constituti, nescientibus episcopis suis, non habentes necessitatem. Nec episcopo licet matricis ecclesiæ rem tituli sui nomine usurpare.

CAP. IX. — *De manumissionibus.*

In concilio Carthaginensi (*Conc. Afric., c. 31*) continetur: De manumissionibus in ecclesia celebrandis, si id nostri consacerdotes per Italianum facere reperiuntur, nostræ etiam erit fiducia istorum ordinem sequi, data plane licentia misso legato quæcumque digna fide pro statu Ecclesiæ et salute animarum agere potuerint, nos sciant laudabiliter in conspectu Domini accepturos.

CAP. X. — *De decimis donis et in quatuor partes dividendis.*

Volumus ut decimæ quæ singulis dantur ecclesiæ, per consulta episcoporum a presbyteris ad usas ecclesiæ et pauperum summa diligentia dispensentur. D Quatuor autem tam de redditibus quam de oblatione fidelium, prout cujuslibet ecclesiæ facultas admittit, sicut dudum rationabiliter est decretum, conveceri portiones: quarum sit una pontificis, altera clericorum, pauperum tertia, quarta ecclesiæ fidelium applicanda juxta constitutionem episcopalem. Admonendum tamen est ut decima Deo omnino non negligatur, quam Deus ipse dari sibi constituit. quia timendum est, si quis Deo suum debitum abtrahit, ne forte Deus per peccatum suum aferat necessaria sua.

CAP. XI. — *Ut antiquæ ecclesiæ habeant prædicta sua.*

Ecclesiæ antiquitus constitutæ, nec decimæ.

aliis possessionibus pro novis oratoriis sine consensu A « Sive manducetis, sive bibatis, omnia in laudem et concilio episcopali priventur.

CAP. XII. — *Ne presbyteri sine consensu episcoporum per ecclesias constituantur vel ab his recipiantur.*

Quicunque presbyter per pretium ecclesiam fuerit a lepus, omnino deponatur : quod contra ecclesiasticae regulæ disciplinam agere dignoscitur, qui alium presbyterum legitime ad ecclesiam ordinatum per pecuniam expulerit, eamque sibi taliter vindicaverit ; quod vitium late diffusum summo studio emendandum est. Itemque interdicendum videtur clericis, sive laicis, ne quis cuilibet presbytero presumat dare ecclesiam sine licentia et consensu episcopi sui.

CAP. XIII. — *De clericorum vita sive monachorum.*

Providendum necessario est unicuique episcopo qualiter canonici vivere debeant, necnon et monachi, ut secundum ordinem regularem vivere student, ut ait Apostolus (*I Cor. vii*) : « Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat : » et ut a negotiis sacerdotalibus omnino abstineant. Multa sunt enim negotia sacerdotalia, de his tamen pauca perstrinximus : ad quæ pertinet omnis libido, non solum immunditia carnis, sed etiam in omni carnali concupiscentia quidquid plus justo appetit homo : turpe lucrum, munera injusta accipere, vel etiam dare pro aliquo sacerdotali, cum questu pretio aliquem conducere, contentiones et lites, vel rixas amare, in placitis sacerdotalibus disputare, excepta defensione orphanorum aut viduarum; conductores aut procuratores esse sacerdotalium rerum, turpis verbi vel facti joculatorem esse, vel jocum sacerdotalium diligere, aleas amare, ornamentum inconveniens proposito suo querere, in deliciis vivere velle, gulam et ebrietatem sequi, pondera injusta vel mensuras habere, negotium injustum exercere (nec tamen justum negotium est interdicendum propter necessitates diversas, quia legimus sanctos apostolos negotiatos esse, et in regula sancti Benedicti præcipitur prævidere per quorum manus negotium monasterii transeat) : canes et aves sequi ad venandum, in comensationibus et vincolentiis nimis incumbere, superfluitatem in quibuslibet rebus nolle fugere. Quæ omnia ministris altaris interdicimus, hortantes eos servare illud apostolicum : « Nemo militans Deo implicat se negotiis sacerdotalibus (*II Tim. ii*) : » considerare quoque sententiam Domini dicentis : « Attendite ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate (*Luc. xxi*) : » moderare cibum et potum, ut, juxta Apostolum (*I Tim. iii*), sobrii sint, parati ad servitium Domini : ante se joca sacerdotalia vel turpia fieri non permittere, sed pauperes et indigentes secum ad mensam habere, et lectionem divinam ibidem audire, et sumere cibum cum benedictione Domini, secundum Apostolum dicentem :

« Sive manducetis, sive bibatis, omnia in laudem Dei facite (*I Cor. x*). »

CAP. XIV. — *De voto monachorum.*

Nullus monachorum aliquid proprietatis habeat, et res sacerdotiales, quibus renuntiavit, nullatenus sibi usurpet, nec parochias ecclesiarum accipere præsumat sine consensu episcopi. De ipsis vero titulis, in quibus constituti fuerint, rationem episcopo vel ejus vicario reddant, et convocati ad synodum veniant.

CAP. XV. — *De clericis comam nutrientibus.*

In decretis Gregorii papæ scriptum est : Si quis ex clericis laxaverit comam, anathema. Unde sanctimus ut hujusmodi coercentur ad pristinum statum reverti.

CAP. XVI. — *De vita sanctimonialium.*

Abbatissa quæ in civitate monasterium habet, nequam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui, aut qui ejus vicem obtinet, nisi forte regali jussione cogatur. Et si quando foras pergit, de sanctimonialibus quas secum dicit, curam et vigilantiam habeat, ut nulla eis detur pecandi licentia sive occasio. Sed et cum pergit, in monasterio talem in vice sua constituere debet, quæ de sanctimonialium animabus curam et vigilantiam gerat. Habeat etiam abbatissa studium in ædificando ea quæ ad sanctimonialium necessitatem pertinent, et in restaurando. Sanctionales vero in monasterio constitutæ habeant studium in legendis et in cantando, in psalmorum celebratione sive oratione, et horas canonicas, matutinam videlicet, primam, tertiam, sextam, nonam, vespertinam, completorium pariter celebrent; et omnes, excepta quam infirmitas tenet, in dormitorio dormiant, et omnibus diebus ad consolationem veniant, et ut cætera servent quæ in regula sanctimonialium continentur, et quæ a sanctis Patribus illic constituta sunt.

CAP. XVII. — *De pauperibus non opprimendis.*

Monemus regiam pietatem de oppressione pauperum liberorum, ut non a potentioribus pe^f aliquod malum ingenium contra justitiam opprimantur, vel cogantur ut res suas vendant sive tradant, ne forte parentes eorum contra justitiam flant exhaereditati, et regale obsequium minuatur, et ipsi propter indigentiam mendici vel latrones seu malefactores efficiantur, et ut saepius non flant mannti^a ad placita, nisi sicut in dominico capitulari olim facto præcipitur.

CAP. XVIII. — *De rebus pauperum per malam occasionem non sumendis.*

Propter provisiones pauperum, quorum curam habere debemus, placuit nobis ut nec episcopi, nec abbates, nec comites, nec vicarii, nec judices, nullus omnino, sub mala occasione vel malo inge-

* Id est, viriū vocati.

nio, res pauperum, vel minus potentium, emere, aut tollere audeat : sed quisquis ex eis aliquid compare voluerit, in publico placito coram idoneis testibus et cum ratione hoc faciat : ubicunque autem aliter inventum fuerit factum, hoc omnino emendari per regiam convenient jussionem.

CAP. XIX. — *De his qui ad subvertendam justitiam munera accipiunt.*

Qui vero ad subvertebam justitiam a duobus munera accipiunt, hoc est ab eo qui quod sibi injuste ablatum est juste requirit, et ab eo qui eadem injuste invasit, admonendi sunt et fortiter increpandi, ne regnum Christi, quod omnibus juste facientibus patet, sibi sine ulla retractatione secludant.

CAP. XX. — *De parricidio.*

Parricidium autem quam sit detestabile crimen, in judicio facto inter Cain et Abel fratrem suum Dominus ostendit ipse, cum ad Cain parricidam ait: « Maledictus eris super terram, quæ aperuit os tuum, et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua : cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos : vagus et profugus eris super terram. » In quo etiam posuit signum, hoc est ut tremens et gemens profugi semper viveret, nec auderet sedes habere quietas. Sed quia in modernis temporibus parricide profugi currunt per diversa, et variis viis atque gulae illecebris deservient, melius nobis videtur ut in uno loco manentes poenitentia dicta semetipsos castigent, si a Domini bonitate indulgentiam facinoris sui percipere mereantur. Non enim eis licebit ultra militiae cingulum sumere, et nuptiis vel conjugiis copulari, quia sacri canones hoc eis non consentiunt.

CAP. XXI. — *De mulieribus quæ partus suos nescant.*

De mulieribus quæ fornicantur et partus suos nescant, vel quæ agant secum ut utero conceptos excutiant, antiqua quidem definitio usque ad exitum vita eas ab ecclesia removet, humanius autem nunc definimus ut ei decem annorum tempus secundum præfixos gradus poenitentiae largiatur. Item in concilio Eliberitano, cap. 63, scriptum est de his quæ filios ex adulterio nescant: Si qua per adulterium conceperit, idque post facinus occiderit, placuit vix in fine ei [et nec in fine] dandam esse communionem, eo quod geminaverit scelus. Item in concilio Llerdensi, cap. 2, scriptum est de his quæ [qui] abortum faciunt, vel natos suos extinguunt. Hi vero qui male conceptos ex adulterio fetus, vel editos necare studuerint, vel in ventribus matrum potionibus aliquibus colliserint, in utroque sexu adulteris post septem annorum poenitentiae carricula communio tribuatur, ita tamen ut omni tempore vitae suæ fletibus et humilitati insistant.

CAP. XXII. — *De homicidiis.*

In concilio Ancyran, cap. 21, de homicidiis ita:

- Est canon 20 concilii Ancyram.

A scriptum est: Qui voluntarie homicidium fecerit, poenitentiae quidem jugiter se submittant, perfectio nem vero circa vitæ exitum consequantur. In concilio vero Agathensi, cap. 37, de homicidiis et falsis testibus ita legitur: Itaque censuimus homicidas et falsos testes a communione ecclesiastica submovendos, nisi poenitentiae satisfactio criminis admissa diluerint. Item in concilio Agathensi, c. 62, scriptum est de his qui servos extra judicem decant: Si quis servum proprium sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione vel poenitentia biennii reatum sanguinis emundabit. Item in concilio Eliberitano, cap. 5, scriptum est de domina quæ per zelum ancillam suam occiderit: Si quæmina furore zeli accensa flagellis verberaverit a cillum suam, ita ut intra tertium diem animam cum cruciati effundat, eo quod incertum sit voluntate ac casu occiderit: si voluntate, post septimum annum; si casu, per quinqueannia tempora acta legitimam poenitentia, ad communionem placuit admitti. Quod si vero intra tempora constituta fuerit infirmata, recipiat communionem.

CAP. XXIII. — *De homicidiis non sponte commissis.*

In concilio Ancyran, cap. 22, scriptum est de homicidiis non sponte commissis: prior quidem definitio post septennem poenitentiam perfectio consequitur præcepit; secunda vero, quinqueannum tempus explore.

CAP. XXIV. — *De occisis presbyterio in gradu prisca.*

Qui presbyterum occidit, duodecim annorum est poenitentia secundum statuta priorum imponatur; aut si negaverit, si liber est, cum duodecim iuri: si autem servus, per duodecim annos fervens se purget. Convictus vero noxae, usque ad ultimum tempus militiae cingulum devonat, et usque amittat.

CAP. XXV. — *De presbyteris post degradacionem occisis.*

Nuntiatum est nobis quod aliqui qui olim direxerunt se fuisse sacerdotes, ei postea degradati pro suis peccatis, poenitentiam agendo suffragia sanctorum per diversa loca transeuntes, quesierunt, trucidati sunt. Hujuscenodi interrectionibus [Forte intersectoribus] omnem ecclesiasticam communionem denegamus, donec dignam poenitentiam pro reatu suo secundum iudicium episcoporum exsolvatur.

CAP. XXVI. — *De infirmis in periculo mortis constitutis.*

Ab infirmis in mortis periculo positis per presbyteros pura inquirenda est confessio, non tamen illis imponenda quantitas poenitentiae, sed inoscenda, et cum amicorum orationibus, et elemosynarum studiis pondus poenitentiae sublevandum: ut si forte migraverint, ne obligati excommunicatione, alieni ex consortio bene fiant [Forte, obli-

gati a communione alieni vel consortio venie^{re} vel honorum fiant. HARD.] : a quo periculo si divinitus erexit convaluerint, pœnitentia^e modum a suo confessore impositum diligenter obseruent. Et ideo secundum canoniam auctoritatem, ne illis janua pie-tatis clausa videatur, orationibus et consolationibus ecclesiasticis sacra cum unctione Dei [Forte, unctione olei] animati secundum statuta sanctorum Patrum communione viatici reficiantur.

CAP. XXVII. — *De his qui suspenduntur in patibulis.*

Quæsumus est ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem Deo peractam, utrum cadavera illorum ad ecclesias deferenda sint, et oblationes pro eis offerendæ, et missæ celebrandæ, an non. Quibus respondebimus : Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, et dignæ pœnitentibus, communio in fine secundum canonicum jussum danda est, cur non eis qui pro peccatis suis pœnam extremam persolvat? Scriptum est enim : « Non vindicat Deus bis in idipsum (Næx. 1, iuxta LXX). » Nam ipse Dominus ait : « In quounque die conversus fuerit peccator, peccata ejus non reputabuntur ei (Ezech. xxxiii). » Et iterum : « Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ibid.). » Salutem ergo homini adimit quisquis mortis tempore pœnitentiam denegat, et desperat de clementia Dei, qui eam ad subvenientium morienti sufficere vel in momento posse non credit. Perdidisset latro in cruce præmium ad Christi dexteram pendens (Luc. xxiii), si illum unius horæ pœnitentia non juvisset : cum esset in poena, pœnituit, et per unius sermonis professionem, habitaculum paradisi, Deo promittente, promeruit. Vera ergo ad Deum conversio in ultimis positionum mente potius est aestimanda quam tempore, propheta hoc taliter asserente : « Cum conversus ingemueris, tunc sal-
e vus eris (Ezech. xxxiii). »

CAP. XXVIII. — *De incestuosis.*

Ut episcopi incestuosos penitus investigare studeant omnino decrevimus : qui si pœnitere noluerint, de Ecclesia expellantur, donec ad pœnitentiam revertantur. Quod si sacerdotum noluerint admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus, oportet eos per sæcularis potentiæ disciplinam a tam prava consuetudine coerceri.

CAP. XXIX. — *De damnatis nuptiis.*

Si quis viduam uxorem duxerit, et postea cum afflastra sua fornicatus fuerit, seu duabus sororibus nupserit : aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre et filio : item si quis relictam fratris, quæ pene prius exstiterat, carnali conjugatione violaverit : si quis neptem in conjugium acceperit : si quis novercam aut nurum suam duxerit : si quis consobrinæ suæ impudice se sociaverit, vel relictæ

A sive filiæ avunculi, aut patris filiæ, vel privignæ suæ concubitu pollutus, vel hujuscemodi conjunctio-nis attactu maculatus fuerit : eos disjungi, et ulti-rius nunquam conjugio copulari, sed sub magna distinctione steri volumus.

CAP. XXX. — *Quota generatione conjugia copulari debeant.*

Contradicimus quoque ut in quartâ generatione nullus amplius conjugio copuletur : ubi autem post interdictum factum inventum fuerit, separetur. Sane eadem que in viri, hæc nimis in uxoris parentela de lege nuptiarum regula custodienda est. Quia ergo constat eos duos esse in carne una, communis illis utriusque parentela esse credenda est, sicut scri-
ptum est : « Erunt duo in carne una (Gen. ii). »

CAP. XXXI. — *De modo dandas pœnitentia.*

Modus tempusque pœnitentia peccata sua consti-tentibus, aut per antiquorum canonum institu-tionem, aut per sanctarum Scripturarum auctorita-tem, aut per ecclesiasticam consuetudinem imponi debet a sacerdotibus. Nam qui pro peccatis gravi-bus leves quosdam et inusitatos imponunt pœnitentia modos, consumunt [consuunt] pulvilos, secun-dum propheticum sermonem (Ezech. xxxiii), sub omni cubito manus, et faciunt cervicalis sub capite universæ ætatis ad capiendas animas. Sed discretio servanda est inter pœnitentes qui publice, et qui absconde pœnitere debeant. Nam qui publice peccat, oportet ut publica multetur pœnitentia, et secun-dum ordinem canonum pro merito suo at excom-municetur, et reconcilietur. Pœnitentes vero tam expletione*constituti* temporis quam facioris re-missionem desiderent, nec eis sufficiat si a quarum-dam rerum perceptionibus abstineant, ni se etiam a noxiis delectationibus subtrahant : declinantes autem a malo faciant bonum, inquirant pacem, ac sequantur illam.

Multa quidem alia per diversas quæstiones coram nobis allata sunt, sed pro brevitate temporis in pre-senti concilio omnibus respondere et ea absolvere non potuimus. Hæc vero que vobis transmissa sunt petimus ut vestra auctoritate firmentur : et, si quis adversarius illis existere voluerit, prevalere non permittatur. Dei enim cooperatores vos esse debe-tis, et adjutores sanctæ ejus Ecclesiæ, quatenus reli-gio Christiana incontaminata temporibus regni ve-stri usque in finem servetur.

EPISTOLA VIII

Synodalis,

AD HINCMARUM ARCHIEPISCOPUM RHEMENSEM

De Gothescaleo.

(Apud Mansi, Conc., tom. XIV, pag. 914.)

Reverentissimo fratri et consacerdoti HINCHARIO ar-chiepiscopo RABANUS, servus Christi et servorum ejus, in Domino salutem.

Notum sit dilectioni vestre quod quidam gyrova-

* Hæc sunt ex Cœlestini, epist. ad episcopos Vienn. et Narbon. HARD.

gus monachus, nomine Gothescalc, qui se asserit sa-
cerdotem in vestra parochia ordinatum, de Italia
venit ad nos Moguntiam, novas superstitiones et
noxiā doctrinā de prædestinatione Dei introdu-
cens, et populos in errorem mittens: dicens quod
prædestinatio Dei, sicut in bono, sit ita et in malo:
et tales sint in hoc mundo quidam, qui propter præ-
destinationem Dei, quæ eos cogat in mortem ire,
non possint ab errore et peccato se corrigere; quasi
Deus eos fecisset ab initio incorrigibiles esse, et
poena obnoxios in interitum ire. Hanc ergo opinio-
nem nuper in synodo apud Moguntiam habita ab eo
audientes, et incorrigibilem eum reperientes, an-
nuente atque jubente piissimo rege nostro Ludo-
vico, decrevimus eum cum perniciosa sua doctrina
damnatum mittere ad vos, quatenus eum recludatis
in vestra parochia, unde primum inordinate reces-
sit: et non sinatis eum amplius errorem docere, et

A seducere populum Christianum: quia jam malos,
ut audivi, seductos habet, et minus devotos erga
suam salutem, qui dicunt: Qui mihi proderit labo-
rare in servitio Dei? quia si prædestinatus sum ad
mortem, nunquam illam evadam: si autem male
egero, et prædestinatus sum ad vitam, sine ultra de-
bitatione ad aeternam requiem vado. Hæc ergo pa-
cis vobis scripsimus, intimantes qualem ejus doctri-
nam reperimus. Vos etiam valebitis de ore ejus quod
sentit plenius audire, et quid inde agendum sit, juste
decernere. Dominus omnipotens sanctitatem ve-
stram bene valentem, et pro nobis orantem, in
aeternum conservare dignetur.

EPISTOLA IX.

AD HUMBERTUM EPISCOPUM

Quota generatione licitum sit coniubium.

(Vide supra, tom. IV, col. 1083.)

B. RABANI

GLOSSÆ LATINO-BARBARICÆ DE PARTIBUS HUMANI CORPORIS.

WALAFRIDUS STRABUS MAURI DISCIPULUS.

Sic homo consistit, sic corporis illius artus
Expositos Mauro Strabus monstrante tenebo.

Homo ab humo dictus est.*Anima* a ventis nomen traxit: unde et Græce ἀσπες ventus dicitur, quod ore trahit aerem homin.*Corpus* a corruptione dicitur.*Caput* a capiendo, eo quod omnes sensus corporis capiat, et quod prima pars corporis sit.*Vertex*, scheitila, nulla.*Occipitium*, hail ancha.*Capilli*, loccha fahs.*Cæsaries*, gischoram fahs.*Comæ*, ungischoran fahs.*Crines* proprie mulierum dicuntur, eo quod vittis discriminantur.*Tempora*, thunuengiu.*Facies* dicta ab effigie: ibi est enim tota figura ho-
minis et uniuscujusque personæ agnitio.*Vultus* vero dictus eo quod per eum voluntas ani-
mi ostenditur.*Frons*, endi: a foraminibus oculorum dicitur froni-
spicium.*Oculi* dicti quasi ocior lux, quod cito lucem ca-
piant.*Pupilla*, seha, medius punctus oculi.*Circulus* vero quo a pupilla albæ partes oculi se-
parantur. Discreta nigredine *corona* dicitur.*Palpebræ* sunt sinus oculorum a palpatione dictæ
augbrauua.*Cilia*, id est tegmina, quibus operiuntur oculi, et
dicta quod celent oculos.*Supercilia*, id est windbrauua*C* Genæ, inferiores partes oculorum, hiuflon.*Malæ*, id est bracchom: sic et *maxillæ* inde di-
mutive dicuntur.*Aures* ab hauriendo dictæ sunt, quia vocem han-
riunt.*Pinnula*, summa pars auris.*Nares*, nasa. Narium recta pars *columnæ* vocatur:
extremitas ejus *pirula* vocatur a forma pomii piri:
quæ vero dextra lævaque sunt, *pinnulae* dicuntur;
medium autem *interfinium* dicitur.*Os*, id est mund, quasi osium dicitur, quia ibi in-
grediuntur cibi, egrediuntur sermones.*Labra* virorum dicuntur, *labia* mulierum.*Lingua* a lingendo, sicut *labia* a lambendo dicun-
tur.*Dentes*, ceni: quorum primi *præcisoræ* dicuntur,
quia præcident cibos; sequentes *canini* vocantur,
quia sicut canes cum eis ossa confringunt, ita et
homo quæ non possunt priores præcideret illis trahi:
ut confringant: ultimi sunt *moraes*, chinii ceni.
Dentium numerum discernit *qualitas sexus*: nam in
viris plures, in feminis sunt pauciores.*Gingivæ*, id est bilorna.*Palatus*, giumo sive hurauua.*Fauces*, a fundendis vocibus nominatæ.*Arteriæ*, id est weisunt.*Gurgulio*, querca, chela, a gulture nomen traxit,
cujus meatus ad os et nares contendit.*Pumen* [Forte, *Rumen*], proximum gurgulioni, que-